

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Eeva Veteläinen & Annukka Honkola

VARHAISKASVATTAJIEN NÄKE-
MYKSIÄ LASTEN TURVALLISUU-
DENTUNTEEN TUKEMISESTA PÄIVÄ-
KODISSA

Sosiaali- ja terveysala
2017

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Annukka Honkola ja Eeva Veteläinen
Opinnäytetyön nimi	Varhaiskasvattajien näkemyksiä lasten turvallisuudentun- teen tukemisesta päiväkodissa
Vuosi	2017
Kieli	suomi
Sivumäärä	63 + 8 liitettä
Ohjaaja	Merja Kaminen

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvattajien eli lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien näkemyksiä lasten turvallisuudentunteen tukemisesta päiväkodissa. Tutkimusongelmana oli saada selville, miten lasten turvallisuudentunnetta tuetaan ja millaisia näkemyksiä lasten turvallisuudentunteen tukemisesta on. Tutkimuksen tavoitteena oli edesauttaa varhaiskasvattajia tiedostamaan tapoja lasten turvallisuudentunteen tukemiseksi sekä nostaa aihetta esille, jotta siihen kiinnitettäisiin tietoisesti huomiota myös käytännössä.

Tutkimuksessa hyödynnettiin Borban (1986) mallia lasten itsetunnon kehityksestä, jossa turvallisuudentunteen kokeminen on itsetunnon tärkein osa-alue. Lisäksi tutkimuksessa käytettiin John Bowlbyn (1907–1990) kiintymyssuhdeteoriaa. Kiintymyssuhdeteorian mukaan kiintymyssuhteet voivat kehittyä joko turvallisiksi tai turvattomiksi varhaislapsuuden aikana. Keskeisinä käsitteinä ovat varhaiskasvatus, turvallisuudentunne, Borban malli sekä sensitiivisyys. Tutkimusaineisto kerättiin avoimilla kyselylomakkeilla. Lomakkeita toimitettiin henkilökohtaisesti yhteensä 35 varhaiskasvattajalle, joista yhdeksän vastasi tutkimukseen. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Tutkimustulokset osoittavat, että lasten turvallisuudentunnetta voidaan tukea päiväkodissa monin eri tavoin. Keskeisiä tekijöitä ovat varhaiskasvattajan sensitiivisyys, työntekijöiden välinen sekä vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, ilmapiirin laatu, rauhallinen päivähoidon aloitus ja pienryhmissä toimiminen. Vastauksista ilmenee turvallisuudentunteen merkitys lapsen itsetunnon kehittymiselle. Tutkimustulokset osoittavat, että lapsen turvallisuudentunteeseen vaikuttavat sekä subjektiiviset että objektiiviset tekijät varhaiskasvatuksessa.

ABSTRACT

Author	Annukka Honkola and Eeva Veteläinen
Title	Early Childhood Educators' Views on Supporting Children's Feeling of Safety in a Daycare Centre
Year	2017
Language	Finnish
Pages	63 + 8 Appendices
Name of Supervisor	Merja Kaminen

The aim of this research was to find out early childhood educators', in other words kindergarten teachers' and child minders' views on supporting children's feeling of safety in daycare centres. The research problem was to discover how children's feeling of safety is supported and what the educators think about it. The aim of this research was to help early childhood educators to be aware of how to support the feeling of safety and bring up this topic so that it would be paid attention to also in practice.

The model of the development of children's self-esteem by Borba (1986) was used in this research. According to Borba, the experience of the feeling of safety is the main sector of self-esteem. Also the attachment theory by John Bowlby (1907-1990) was used in this research. According to the attachment theory, attachment can develop to be either safe or unsafe during the early childhood. Early childhood education, the feeling of safety, Michele Borba's model of the development of children's self-esteem and sensitivity are central concepts of the bachelor's thesis. The research material was gathered via a questionnaire that consisted of open-ended questions. The questionnaires were taken personally to 35 early childhood educators and nine of them answered the questionnaire. The research material was analyzed by means of a material-based content analysis.

The research results prove that children's emotional safety can be supported in many ways in a kindergarten. Early childhood educator's sensitivity, cooperation with other educators and parents, a good atmosphere, a slow start to kindergarten and using small groups are central factors in supporting children's feeling of safety. The research results prove that there is a connection between the feeling of safety and the development of self-esteem. The results show that both subjective and objective factors of early childhood education have an influence on the children's feeling of safety.

Keywords Early childhood education, the feeling of safety, Borba model, sensitivity

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	VARHAISKASVATUS	10
	2.1 Varhaiskasvatuslaki	10
	2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	12
	2.3 Alle 3-vuotiaiden lasten varhaiskasvatus.....	13
	2.4 Varhaiskasvattajat	14
3	TURVALLISUUDENTUNNE	15
	3.1 Michele Borban malli	15
	3.1.1 Turvallisuus.....	15
	3.1.2 Itsensä tiedostaminen	17
	3.1.3 Liittymisen ja yhteenkuuluvuuden tunne.....	17
	3.1.4 Tehtävätietoisuus.....	18
	3.1.5 Pätevyys	18
	3.2 Turvallisuudentunteen perusta	18
	3.3 Turvallisuutta tukevat varhaiskasvatuskäytännöt	19
	3.3.1 Lapsilähtöisyys.....	20
4	LAPSEN JA AIKUISEN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS	22
	4.1 Kiintymyssuhdeteoria	22
	4.2 Turvallinen kasvattaja.....	24
	4.2.1 Sensitiivisyys	26
	4.2.2 Omahoitajuus	27
	4.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	28
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	32
	5.1 Aikaisemmat tutkimukset	32
	5.2 Esioletus ja tutkimusongelmat	33
	5.3 Tutkimuksen kohdejoukko.....	33
	5.4 Tutkimusmenetelmät ja aineiston kerääminen.....	34

5.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	35
5.6	Aineiston analyysi.....	36
6	TUTKIMUSTULOKSET	37
6.1	Lapsen turvallisuudentunne	37
6.2	Turvallisen suhteen luominen lapsen kanssa	38
6.3	Turvallinen ilmapiiri	40
6.4	Riskitekijät turvallisuudentunteen kokemiselle	42
6.5	Turvattomuutta kokeva lapsi.....	44
6.6	Yhteys itsetunnon kehitykseen	46
6.7	Turvallisuudentunteen tukemiseen käytettävissä oleva aika	48
6.8	Turvallisuudentunteen tukeminen toiminnan suunnittelussa.....	49
6.9	Varhaiskasvattajien välisen yhteistyön merkitys	50
6.10	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	51
6.11	Lapsen turvallisuudentunteen parantaminen ryhmässä	54
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	56
8	POHDINTA.....	59
	LÄHTEET.....	61

LIITTEET

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Lapsen turvallisuudentunne.	37
Kuvio 2. Turvallisen suhteen luominen.	39
Kuvio 3. Turvallisen ilmapiirin luominen.	41
Kuvio 4. Riskitekijät turvallisuudentunteen kokemiselle.	43
Kuvio 5. Merkkejä lapsen turvattomuudesta.	45
Kuvio 6. Varhaiskasvattajien yhteistyö.	50
Kuvio 7. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.	52

LIITELUETTELO

LIITE 1. Kyselylomake 0–3-vuotiaiden lasten ryhmien varhaiskasvattajille

LIITE 2. Saatekirje

LIITE 3. Muistutuskirje

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä turvallisuudentunteen tukemisesta päiväkodissa. Varhaiskasvattajilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sekä lastentarhanopettajia että lastenhoitajia. Tutkimuksen aihevalinta pohjautuu kiinnostukseen lapsen itsetunnon tukemista kohtaan. Tutkimus keskittyy lapsen turvallisuudentunteen tukemisen tarkasteluun, sillä turvallisuudentunteen kokeminen on Borban (1986) mallin mukaan itsetunnon tärkein osa-alue (Aho 1996, 59). Itsetunnon rakentuminen alkaa jo vauvaiässä ja ensimmäisillä ikävuo-silla on merkittävä vaikutus itsetunnon pohjana (Keltikangas-Järvinen 2001, 125–126). Sen vuoksi tässä tutkimuksessa aihe on rajattu koskemaan pienten lasten ryhmiä. Pienten lasten ryhmissä turvallisuudentunteen tukeminen ilmenee myös hie-man eri tavoin kuin isompien lasten ryhmässä, sillä pienten lasten kohdalla turval-lisuudentunteen tukeminen luo pohjan sille, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi päiväkodissa. Tutkimus keskittyy subjektiiviseen turvallisuuteen eli turvallisuuden-tunteen kokemiseen. Tutkimus toteutetaan Vaasan kaupungin varhaiskasvatuk-sessa.

Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeilla, jotka koostuivat 11 avoimesta kysy-myksestä. Kyselylomake testattiin entisellä lastentarhanopettajalla, joka ei osallis-tunut tutkimukseen. Kyselylomakkeet palautuskuorineen toimitettiin henkilökoh-taisesti kymmeneen Vaasan kaupungin päiväkotiin yhteensä 35 varhaiskasvatta-jalle.

Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää var-haiskasvattajien omia näkemyksiä lasten turvallisuudentunteen tukemisesta päivä-kodissa. Tavoitteena oli myös edesauttaa varhaiskasvattajia tiedostamaan omia ta-pojaan lasten turvallisuudentunteen tukemiseksi sekä nostaa aihetta esille, jotta sii-hen kiinnitetään tietoisesti huomiota myös käytännössä.

Tutkimustulokset osoittavat, että lasten turvallisuudentunnetta voidaan tukea päi-väkodissa monin eri tavoin. Keskeisiä tekijöitä ovat varhaiskasvattajan sensitiivi-syys, työntekijöiden välinen sekä vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, ilmapiirin

laatu, rauhallinen päivähoiton aloitus ja pienryhmissä toimiminen. Vastaukset havainnollistivat, että edellä mainitut tekijät ovat jatkuvassa yhteydessä toisiinsa. Vastauksista ilmenee turvallisuudentunteen merkitys lapsen itsetunnon kehittymiselle. Tutkimustulokset osoittavat, että lapsen turvallisuudentunteeseen vaikuttavat sekä subjektiiviset että objektiiviset tekijät varhaiskasvatuksessa. Vastauksissa näkyi varhaiskasvattajien tyytymättömyys kasvaneisiin lapsiryhmäkokoisiin, jotka aiheuttavat haasteita kasvattajien ajankäytölle ja lasten yksilölliselle huomioimiselle.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jonka tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatusta annetaan päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus 2017.) Rusanen (2011, 192) kirjoittaa, että päivähoitojärjestelmän tarkoituksena on turvata ja edistää lapsen kehitystä vanhempien ollessa työelämässä. Lisäksi kotien kasvatustyön ja lapsen kehityksen monipuolinen tukeminen ovat osa varhaiskasvatuksen tavoitteita (Rusanen 2011, 192). Varhaiskasvatusta ohjaavat varhaiskasvatustalaki (580/2015), asetus lasten päivähoidosta (239/1973), laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011) sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017).

Varhaiskasvatus siirtyi vuoden 2013 alusta sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Varhaiskasvatus on siis osa koulujärjestelmää ja sitä pidetään jatkumona kouluun. (Opetushallitus 2017.) Varhaiskasvatuksen sisällöllinen vastuu on Opetushallituksella, joka laatii valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Kunnilla on varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisvastuu eli ne organisoivat varhaiskasvatuksen hallinnon ja paikallisen ohjauksen. (Karila 2016, 6.)

2.1 Varhaiskasvatustalaki

Varhaiskasvatustalaki käsittelee lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen. Laissa varhaiskasvatus määritellään “suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatukseen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka”. (L 580/2015.)

Lain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on:

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;

- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (L 580/2015.)

Tavoitteet konkretisoituvat Opetushallituksen määrittämissä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016.

Varhaiskasvatuslaissa on säädetty myös lapsiryhmän enimmäiskoko. Lain mukaan yhdessä 0–3-vuotiaiden lasten ryhmässä saa olla ”yhtä aikaa läsnä enintään kolmea

hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa henkilöä vastaava määrä lapsia”. (L 580/2015.) Lasten ja henkilöstön välisen suhdeluvun ja siitä poikkeamisen suhteen noudatetaan yhä päivähoitoasetusta (L16.3.1973/239), jonka mukaan yhtä kasvatushenkilöä kohden saa olla enintään neljä alle kolmevuotiasta lasta. Alle kolmevuotiaiden suurin sallittu ryhmäkoko on siis varhaiskasvatustilain mukaan 12 lasta.

Varhaiskasvatustilain mukaan jokaiselle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatustilain. Varhaiskasvatustilain kirjataan “tavoitteet lapsen varhaiskasvatustilain toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi suunnittilain kirjataan lapsen tarvitseman tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen.” Varhaiskasvatustilain laaditaan yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa ja suunnittilain laadittaessa on otettava huomioon myös lapsen mielipide. Lapsen mielipide ja toivomukset on otettava huomioon muussakin varhaiskasvatustilain suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa lapsen iän ja kehityksen mukaan. Samoin lapsen huoltajille kuuluu “mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatustilain suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin”. Lain mukaan varhaiskasvatustilain suunnitteltaessa ja järjestettäessä on kiinnitettävä huomiota lapsen edun toteutumiseen. (L 580/2015.)

2.2 Varhaiskasvatustilain perusteet

Opetushallitus määrittää varhaiskasvatustilain perusteet, joiden mukaan varhaiskasvatustilain tuottavat tahot määrittävät omat paikalliset suunnittilain (Opetushallitus 2017). Varhaiskasvatustilain perusteet eivät ole enää suositus vaan varhaiskasvatustilain järjestäjiä velvoittava määräys 1.8.2017 alkaen. ”Varhaiskasvatustilain valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatustilain osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle”. Varhaiskasvatustilain kokonaisuus muodostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatustilain perusteista, paikallisista varhaiskasvatustilain suunnittilain sekä lasten varhaiskasvatustilain suunnittilain perusteet 2016.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelevät varhaiskasvatuksen tehtävän ja yleiset tavoitteet, toimintakulttuurin, pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen, lapsen kehityksen ja oppimisen tuen, vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuksen sekä toiminnan arvioinnin ja kehittämisen varhaiskasvatuksessa. Suunnitelman toimintakulttuurissa eräs osa-alue koskee varhaiskasvatuksen hyvinvointia, turvallisuutta ja kestävästä elämäntapaa. ”Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

2.3 Alle 3-vuotiaiden lasten varhaiskasvatus

Vuorisen (1997) mukaan alle kolmevuotiaita voidaan luonnehtia ruumisminuukiksi, joilla käyttäytymiseen ja tunnetiloihin vaikuttavat biologisten tarpeiden tyydyttäminen tai tyydyttämättä jättäminen. Samalla vuorovaikutus vanhempien ja muiden ihmisten kanssa muokkaa heidän tilojaan ja käyttäytymistään (Fogel 1993; Siren-Tiusanen 1996, 18–19). Alle kolmevuotiaat ovat hyvin emotionaalisia; heidän tunteensa viriävät herkästi ja voimakkaana. Varhaislapsuuden tunneilmastolla on suuri merkitys lapsen itsetunnon kehittymiselle. Ruumisminuukista kehittyminen psykologiseksi subjekteiksi ja sosiaalisiksi toimijoiksi käy sosiaalisten suhteiden ja osallistumisen välityksellä. Siren-Tiusanen (2001, 31) kirjoittaa, että ”luottaessaan aikuisten suojeluun ja ohjaukseen taaperot tulevat yhä vahvemmin tietoisiksi omasta erillisyydestään muista ihmisistä”. (Fogel 1993; Siren-Tiusanen 1996.)

Alle kolmevuotiaita luonnehtii välittömyys ja pyrkimysten toteuttaminen koko kehollaan. Lasten yhteys ympäristöön tapahtuu kehon, mielen ja tunteiden kautta. Elämän alussa esineet ovat osa lapsia ja määrittävät näin heidän minuuttaan. Tämä tuokin haastetta päivähoidon aikuisille varhaisen kasvu- ja esineympäristön muovaamiseen ja suunnitteluun. (Siren-Tiusanen 2001, 19.)

Kulttuuriset tekijät vaikuttavat pienten lasten kehitykseen monin eri tavoin. Koti ja päiväkotit odottavat lapselta erilaisia asioita ja voivat tuoda lapsesta erilaisia puolia esiin. Myös tyttöihin ja poikiin kohdistuvat odotukset saattavat erota toisistaan hy-

vinkin paljon. Lapsille muodostuu päiväkotiryhmässä oma sosiaalinen identiteetinsä ja sen kautta he oppivat jo pienestä pitäen mieltämään itsensä tietynlaiseksi. On vahingollista, jos varhaiskasvattajat määrittelevät lapsia yhdellä tai kahdella termillä, sillä nämä määrittelyt voivat seurata heitä pitkälle tulevaisuuteen. Päivähoidoryhmän tulisi olla lapselle turvallinen ja hyväksyvä ympäristö, jossa lapsella on mahdollisuus löytää omia erilaisia puoliaan. (Siren-Tiusanen 2001, 19–20.)

2.4 Varhaiskasvattajat

Päiväkodin henkilökunta koostuu lastentarhanopettajista, lastenhoitajista sekä päiväkodin työntekijöistä. Lastentarhanopettajan kelpoisuusvaatimuksena on ”vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus, tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot” (L272/2005). Lastenhoitajat ovat pääsääntöisesti koulutukseltaan lähihoitajia. Lähihoitajan kelpoisuusvaatimuksena on ”tehtävään soveltuva sosiaali- terveysalan perustutkinto tai muu vastaava tutkinto” (L272/2005).

Tämän tutkimuksen kohdejoukoksi muodostuivat lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat, joista käytetään käsitettä ”varhaiskasvattajat”. Tutkimustulosten kannalta varhaiskasvattajan koulutustaustalla ei ole merkitystä.

3 TURVALLISUUDENTUNNE

Turvallisesta päivähoidosta puhuttaessa viitataan objektiivisiin tekijöihin, joita säädelään esimerkiksi lainsäädännöllä. Lapsiryhmien koko, hoitajien pätevyys ja hoitoympäristö ovat esimerkkejä objektiivisista tekijöistä. Subjektiivinen turvallisuus tarkoittaa aikuisten ja lasten kokemaa turvallisuudentunnetta. Hoitajien ja vanhempien turvallisuudentunteelle on usein edellytyksenä objektiivisten tekijöiden toteutuminen. Lapsen kokema turvallisuudentunne voi horjua, vaikka päivähoiton objektiiviset tekijät toteutuisivat. Lapsi voi kokea olonsa turvattomaksi jo siitä syystä, että ihmiset, hoiva ja ympäristö ovat erilaisia kotiin verrattuna. (Rusanen 2011, 193–194.) Tässä tutkimuksessa aihe on rajattu nimenomaan subjektiiviseen turvallisuuteen eli turvallisuudentunteeseen.

3.1 Michele Borban malli

Borban (1982) mukaan turvallisuus on tärkein itsetunnon muodostumisen viidestä osa-alueesta, jotka on johdettu Reasonerin (1982) teoriasta. Muut neljä osa-aluetta ovat itsensä tiedostaminen, liittymisen ja yhteenkuuluvuuden tunne, tehtävätietoisuus ja pätevyyden tunne. (Aho 1996, 57, 59.)

Borba perustelee osa-alueita Reasoneria lainaten sillä, että jokaisella vahvan itsetunnon omaavalla yksilöllä on havaittavissa jokainen viidestä ulottuvuudesta, nämä ulottuvuudet ovat tärkeimmät minäkäsityksen osa-alueet ja näitä jokaista osa-aluetta voi kehittää. Kasvattajan täytyy tunnistaa nämä viisi ulottuvuutta, jotta itsetuntoa voidaan vahvistaa. (Aho 1996, 58.)

3.1.1 Turvallisuus

Turvallisuuden kokeminen on itsetunnon perusta ja edellytys muiden osa-alueiden kehittymiselle. Turvallisuudentunne on “ihmisen hyvää oloa, jolloin yksilö suhtautuu luottavaisesti muihin ihmisiin myös muutostilanteissa”. Kun ihminen kokee olonsa turvalliseksi, hän uskaltaa osallistua, ottaa vastaan haasteita, kokeilla erilaisia vaihtoehtoja ja hyväksyä muutoksia. Hän on myös kiinnostunut omaan toimin-

taansa kohdistuvista arvioinneista. Sen sijaan turvattomuutta kokeva ihminen eristäytyy sosiaalisista tilanteista, kärsii psykosomaattisista oireista kuten säryistä, kokee muutokset epämiellyttävinä eikä tiedä, keneen uskaltaisi luottaa. (1996, 56–60.)

Kasvattaja voi Ahon (1996, 60–61) mukaan lisätä lapsen turvallisuudentunnetta muodostamalla luottamukselliset suhteet lapseen, asettamalla selkeät rajat ja säännöt sekä luomalla positiivista kasvuilmapiiriä. Luottamuksellisen suhteen luominen lapseen vaatii kasvattajalta aitoutta, empaattisuutta, realistisia odotuksia lasta kohtaan sekä ansaitun ja rehellisen palautteen antamista lapselle. Kasvattajan tehtävänä on vahvistaa lapsen luottamusta lapsen huoltajiin ja ystäviin esimerkiksi antamalla lapsen kertoa hänelle tärkeistä ihmisistä. Luotaessa uusia luottamuksellisia suhteita on tärkeää, että lapsella on riittävästi aikaa tutustua kasvattajan tukemana uusiin ihmisiin ja ympäristöön. Myös leikit, joissa lapset joutuvat turvautumaan toisiinsa ja välillä kasvattajaan, lisäävät luottamusta muita ihmisiä kohtaan. Luottamukselliset suhteet edellyttävät myös avointa ja rehellistä palautetta. Yksilöllinen, spontaani, välitön ja kirjallinen palaute on Borban (1989) mukaan tehokkainta. (Aho 1996, 60–61.)

Selkeät ja johdonmukaiset rajat ja säännöt lisäävät lapsen turvallisuudentunnetta. Ennustettavuus, johdonmukaisuus ja aikuisen oikeudenmukaisuus ovat turvallisuudentunteen syntymisen perusta. Yhtä tärkeänä Borba (1989) pitää sitä, että lapsen ei tarvitse pelätä hyväksymisen menettämistä, vaikka olisikin tehnyt sääntöjen vastaisesti. (Aho 1996, 62–63.)

Turvallisen kasvuilmapiirin luomisessa kasvattajan oma käyttäytyminen on eräs keskeisin turvallisuudentunnetta tai turvattomuutta lisäävä tekijä. Kasvattajan oma esimerkki, kielenkäyttö sekä ilmeet ja eleet vaikuttavat kasvu ympäristön ilmapiiriin. Jos kasvattaja kokee itse turvattomuutta, se heijastuu vuorovaikutuksen kautta myös lapsiin. Turvallisuudentunne työyhteisössä tukee lasten turvallisuudentunnetta. Johdonmukaisuus, ennakoitavuus ja avoin kommunikaatio ovat keskeisiä tekijöitä myös työyhteisön turvallisuudentunteen lisäämisessä. (Aho 1996, 63–64.)

3.1.2 Itsensä tiedostaminen

Vasta turvallisuudentunteen kehityttyä voidaan itsetunnon vahvistamisessa siirtyä seuraavaan vaiheeseen, joka on itsensä tiedostamisen aikaansaaminen. Itsensä tiedostaminen tarkoittaa, että yksilö tietää, kuka on, ja osaa kuvata rooliaan ja ominaisuuksiaan realistisesti ja tarkasti. Itsensä tiedostamiseen kuuluu myös oman ainutlaatuisuuden tiedostaminen ja sen kokeminen arvokkaaksi. Tarkka itsensä ja muiden ihmisten arviointi vaikuttaa yksilön sosiaalisiin suhteisiin ja sitä kautta itsetuntoon. (Aho 1996, 66.)

Ahon (1996, 70) mukaan kasvattajan täytyy tuntea lapset sekä heidän taustansa voidakseen tukea lasten itsensä tiedostamista. Kasvattaja antaa lapsille mahdollisuuksia rooliensa, tunteidensa ja ominaisuuksiensa havaitsemiseen. Hän rohkaisee lasta olemaan oma ainutlaatuinen itsensä, mutta myös hyväksymään muiden erilaisuus. Kasvattaja kannustaa mielipiteiden ilmaisemiseen ja positiivisen palautteen antamiseen. Lasten itsensä tiedostamisen tukemisessa on kuitenkin tärkeää muistaa, ettei vertaile lasten persoonallisuuksia tai heidän suorituksiaan toisiinsa. (Aho 1996, 70.)

3.1.3 Liittymisen ja yhteenkuuluvuuden tunne

Liittyminen merkitsee yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka syntyy hyväksytyksi tulemisen kokemisesta (Aho 1996, 71). Yhteenkuuluvuutta kuvastavat läheiset ihmissuhteet ja miellyttävät tunteet. Ryhmän jäsenet kokevat olevansa läheisiä toisilleen, ja he jakavat yhteisen identiteetin me-tunteen kautta. (Hännikäinen 2006, 126.)

Hyvä kasvattaja tarjoaa lapsille tilaisuuksia toimia ryhmissä tasapuolisesti ja kannustaa lapsia huomioimaan toisia sekä heidän tarpeitaan. Hän järjestää jokaiselle mahdollisuuksia saada tunnustusta ja hyväksymistä muilta lapsilta. Lasten on tunnettava yhteenkuuluvuutta, jotta he nauttivat yhdessäolosta ja yhteisössä olisi lämmin ja osallistuva ilmapiiri. (Aho 1996, 75.) Yhteisöllisyyden tunteen saavuttaminen on yksi päiväkodin tärkeimmistä lasten toiminnan ja vuorovaikutuksen tavoitteista (Ikonen 2006, 156).

3.1.4 Tehtävätietoisuus

Tehtävätietoisuus antaa tarkoituksen ja motiivit ihmisen elämään. Tehtävätietoinen yksilö osaa ottaa vastuun toiminnastaan ja hänellä on realistisia tavoitteita, joita kohti edetä. Hän myös arvioi suorituksiaan. (Aho 1996, 76.)

Kasvattaja voi edistää tehtävätietoisuutta esimerkiksi tavoitekeskustelujen avulla. Kasvattajan kanssa lapsi saa seurata edistymistään, arvioida omaa toimintaansa sekä käyttää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja huomata niiden seuraukset. Kasvattajan on suosittava yksilöllisiä tavoitteita lasten välisen vertailun sijaan. (Aho 1996, 79.)

3.1.5 Pätevyys

Pätevyys tarkoittaa, että yksilö kokee itsensä taitavaksi, minkä seurauksena hän uskaltaa ottaa myös riskejä ja kertoa mielipiteensä. Vahva pätevyiden tunne pohjautuu yksilön aiempiin onnistumisen kokemuksiin. Myös omien heikkouksien tiedostaminen ja hyväksyminen ovat edellytyksiä pätevyiden tunteen rakentumiselle. Vahvalla pätevyiden tunteella varustettu yksilö kokee epäonnistumiset tärkeinä oppimiskokemuksina. (Aho 1996, 81, 83.)

Kasvattajan tehtävänä on järjestää lapsille mahdollisuuksia onnistua ja saada suorituksistaan tunnustusta. Kasvattaja antaa lapsille palautetta ja saa lapset ymmärtämään, ettei kasvattajakaan ole täydellinen ja jokaisessa ihmisessä on vahvuuksien lisäksi heikkouksia. Hän kehittää lasten itsearviointia opettamalla lapsia vertailemaan suorituksiaan aikaisempiin omiin suorituksiinsa. (Aho 1996, 84.)

3.2 Turvallisuudentunteen perusta

Turvallisuudentunne alkaa rakentua vauvaiässä kognitioiden ja affektien varaan. Kognitiot tarkoittavat tässä yhteydessä näkö- ja kuulohavaintoja, joita vauva yhdistelee toisiinsa alusta alkaen. Hän huomaa esimerkiksi, että voimistuvat askeleet saattavat merkitä äidin lähestymistä, ja että hänen omalla toiminnallaan, kuten itkemisellä, on vaikutusta vanhempien toimintaan. Affektit taas liittyvät hengissä pysyttelyyn. Kun vauva kokee olevansa uhkaavassa tilanteessa, hän yrittää saada hoi-

vaajan huomion esimerkiksi itkemällä tai huutamalla. Yksinjääminen, pimeä ja voimakkaat äänet ovat vauvan näkökulmasta henkeä uhkaavia tilanteita, joihin on saatava aikuisen apu ja turva. (Sinkkonen 2008, 100–102.)

Lapsi rakentaa turvallisuusstrategioita syntymästään saakka. Hän luo syyn ja seurauksen ketjuja asioista, jotka näyttävät liittyvän toisiinsa. Jos lapsi saa toistuvasti kokemuksen siitä, että hänen omasta toiminnastaan seuraa muutos vanhemman toiminnassa, esimerkiksi ”kun kitisen ja parahdan itkuun, niin äiti tulee luokseni ja auttaa”, maailma alkaa näyttäytyä luotettavana paikkana. Lapsen turvallisuudentunteen rakentumisen kannalta myös arjen rutiineilla ja ennakoitavuudella on suuri merkitys. Sen lisäksi on keskeistä, että lapsi saa ilmaista kaikenlaisia tunteita ilman pelkoa hylätyksi tulemisesta. Pieni lapsi mittaa turvallisuutta fyysisellä läheisyydellä. Hän oppii huomaamaan jo alle vuoden ikäisenä, ”millaisten olosuhteiden välitessa äiti on hänen lähellään, milloin taas vetäytyy kauemmaksi”. On tärkeää, että lasta ei jätetä selviytymään tunnemyrskyistä yksin, vaan lapsi saa näyttää voimakkaitakin tunteita menettämättä läheisyyttä eli turvaa. (Sinkkonen 2008, 102–105.)

3.3 Turvallisuutta tukevat varhaiskasvatuskäytännöt

Pienten lasten päivähoidossa turvallisuudentunteen kokemiselle on tärkeää toistuva säännönmukainen rytmi, hoitajien pysyvyys ja vuorovaikutus lasten ja hoitajien välillä sekä hoitajien ja vanhempien välinen hyvä yhteistyö. Säännönmukainen ja toistuva rytmi lisää lasten elämänhallinnan ja turvallisuudentunnetta. Mitä pienemmistä lapsista on kyse, sitä tärkeämpää on hyvin selkeä päivärytmi. (Siren-Tiusanen 2001, 22–23.)

Hoitajien vaihtuvuus lisää lapsissa sisäistä epävarmuutta. Alle kolmevuotiaiden lasten elämä on tärkeä muodostaa mahdollisimman kiinteäksi ja ehyeksi kokonaisuudeksi. Kiinteä kokonaisuus tarkoittaa lasten tunnetta kuulua johonkin ja kokemusta olevansa tärkeitä. (Siren-Tiusanen 2001, 22–23.)

Kanninen, Sigfrids ja Backman (2009, 9, 17) esittelevät oppaassaan Lapsen silmin -mallin. Malli koostuu viidestä seuraavasta osa-alueesta: omahoitajamalli, kotikäynnit, pehmeä lasku, omahoitajan työkalupakki nimeltä ”Turvallinen ja viihtyisä

ryhmä” sekä läheinen yhteistyö vanhempien kanssa. Malli perustuu aikuisen ja lapsen välisen suhteen vahvistamiseen sekä lapsen yksilöllisen temperamentin huomiointiin. Malli on kehitetty päiväkodin työntekijöiden kouluttamiseksi ja se tarjoaa työkaluja lasten kanssa toimimiseen.

3.3.1 Lapsilähtöisyys

Kinos (2001, 30) toteaa, että ”lapsilähtöisyys varhaiskasvatuksessa tarkastelee varhaiskasvatusta lapsen kautta lapsen kasvuprosessina”. Lapsi nähdään aktiivisena toimijana, ja oppiminen tapahtuu tutkimisen, kokeilun ja kysymysten myötä. Lapsilähtöisessä ajattelumallissa lapsi huomioidaan aikaisempaa paremmin oman minuutensa ja tietämyksensä aktiivisena luojana. Lapsen ikävaiheita pidetään merkityksellisenä. Jokainen lapsi nähdään yksilönä, eikä oppia voida syöttää opetussuunnitelmien mukaisessa tahdissa. (Kinos 2001, 30.) ”Jokaista lasta pidetään ainutkertaisena, erityisenä, ajattelevana, tuntevana ja tahtovana yksilönä” Opas (2013, 159) kirjoittaa. Lapsilähtöisyyttä kuvaa lapsen mielenkiinnonkohteiden havainnoiminen niiden ohjailemisen sijaan eli lapsen annetaan olla oma itsensä omine kiinnostuksen kohteineen (Brooker 2009, 104).

Kinos (2001, 33) kirjoittaa, että lapsilähtöisessä ajattelussa lapsi ja aikuinen nähdään tasa-arvoisina; ”lasten itsensä luoma kulttuuri on arvo sinänsä, joka myös muovaa heidän kehityksensä”. Leikin havainnoiminen, portfolioit ja sadutus ovat esimerkkejä siitä miten lapsen ääni saadaan kuuluviin ja heidän maailmansa näkyväksi tekemisestä. Oppimisympäristö ei rajoitu vain päiväkodin sisäpuolelle, vaan tehdään erilaisia retkiä ja tutustumiskäyntejä myös päiväkodin ulkopuolelle. Lapset otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun, mutta täytyy kuitenkin muistaa, että aikuisilla on vastuu päiväkodin pedagogiikan toteutumisesta. Lapsilähtöisessä ajattelussa uskotaan lapsen kykyihin ja potentiaaliin. (Kinos 2001, 33–38.)

Pienryhmät korostavat lapsilähtöistä ajattelua. Entisen suurryhmäohjauksen sijaan jakautuminen pienryhmiin mahdollistaa kasvattajien toiminnan, keskustelun ja havainnoinnin jokaisen lapsen kanssa. Pienryhmät mahdollistavat lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen myönteisessä ilmapiirissä. Vuorovaikutus säilyy lapsen kannalta suotuisana ja tilanteiden stressaavuus riittävän pienenä. (Opas 2013, 158–

160.) Suuressa ryhmässä, esimerkiksi lasten ollessa vapaasti samassa tilassa, lapsi voi kokea olonsa turvattomaksi, mikä voi purkautua meluamisena, riehumisena, toisilla uhmakkuutena ja kiusantekona, toisilla taas vetäytymisenä. Ryhmän jakaminen toiminnallisiin pienryhmiin aikuismäärän mukaan rauhoittaa tilannetta. (Kanninen & Sigfrids 2012, 124.) Kasvattajalla on tällöin enemmän aikaa yhdelle lapselle; kuulemaan ja vastaamaan lapsen tarpeisiin. Pienryhmissä voidaan toteuttaa omahoitajatyömenetelmää, joka tukee lapsen kehityksen kannalta merkityksellistä kasvattajan ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta. (Opas 2013, 158–160.)

Osallisuus on eräs lapsilähtöisen ajattelun periaatteista. Eskelin & Marttilan (2013, 78) mukaan osallisuus voidaan määritellä lasten ja kasvattajien sekä yhteisön vuorovaikutuksen ja verkostoitumisen kautta. Päiväkodin muodostuminen kasvuyhteisöksi vaatii osallisuuden toteutumista. Lapsi kokee osallisuuden kautta yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä mahdollisuuden tulla kuulluksi leikeissä ja muissa askareissa. Tämän lisäksi lapsi kokee hyväksyntää, arvostusta ja merkityksellisyyttä päiväkotiryhmässään. Osallisuus on elämään liittyvä kokemus, ja sen perusta on, että lapsi kohdataan, hän kokee olevansa turvassa ja hänen tarpeisiin vastataan. (Eskel & Marttila 2013, 78.)

Kinos (2001, 51–52) kiteyttää lapsilähtöisyyden iskusanoiksi vapauden, veljeyden, vastuun, omatoimisuuden, yksilöllisyyden ja solidaarisuuden. Peruseriaatteiksi hän puolestaan mainitsee yhteiskunnallisen aktiivisuuden, lapsen aktiivisena toimijana, osallisuuden, ympäristösuuntautuneisuuden, kulttuurisidonnaisuuden, toistamattomuuden, ainutkertaisuuden ja tilannesidonnaisuuden. (Kinos 2001, 51–52.)

4 LAPSEN JA AIKUISEN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS

Vuorovaikutus lasten ja aikuisten välillä sävyttää kaikkea päiväkodin toimintaa. Aikuisilla on suuri rooli lasta kunnioittavan ja kuuntelevan ilmapiirin luomisessa. (Kalliala 2009, 11.) Vuorovaikutussuhdetta rakennettaessa kasvattajan on otettava huomioon lapsen ikä, perhe- ja kulttuuritausta sekä lapsen temperamentti. Osa lapsista vaatii enemmän huomiota ja toiset enemmän omaa tilaa. (Brooker 2009, 103–104.)

4.1 Kiintymyssuhdeteoria

John Bowlbyn (1907–1990) kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi kiintyy hänen tarpeitaan vastaavan hoivan antaviin aikuisiin. Kiintymyksellä tarkoitetaan tunnesidettä, joka muodostuu lapsen ja lapsen turvallisimpana pitämänsä henkilön välille. Erityisesti lapsen ollessa hädissään tai peloissaan tai kokiessa uhkaa, lapsi turvautuu luotettavimpana pitämäänsä aikuiseen. (Rusanen 2011, 27–28.) Bowlbyn teorian mukaan kiintymyssuhteelle on ominaista pysyä muuttumattomana, sillä se perustuu sisäisiin työskentelymalleihin (Sinkkonen 2012, 52).

Vanhempien poissaolot aiheuttavat lapsille pelokkuutta. Pelko eroon joutumisesta voi tarkoittaa nukkumaan menemistä, vanhemman poistumista kotoa tai jäämistä vieraaseen paikkaan ja vieraiden ihmisten seuraan. Pelon voimakkuus määräytyy sen mukaan kuinka outona ja vieraana lapsi tilanteen kokee. Lapsen iällä on vaikutusta lapsen käyttäytymiseen erotilanteissa. Alle kolmivuotiaalla erotilanne aiheuttaa lapsessa järkytystä ja voimakkaita reaktioita. Tällöin lapsen rauhoittuminen vaatii fyysisen kontaktin. (Rusanen 2011, 27–28.)

Erotilanteiden lisäksi lapsen kiintymyssysteemi aktivoituu monissa tilanteissa. Esimerkiksi pimeä, kipu, väsymys ja nälkä ovat luontaisia vihjeitä, jotka saavat kiintymyssysteemin viriämään eli lapsen hakemaan aikuisesta turvaa. Myös intiimit arjen tilanteet kuten pukemis- ja riisumistilanteet, vessakäynnit, syöminen ja nukkuminen voivat aiheuttaa lapselle turvattomuutta ja aktivoida kiintymyskäyttäytymisen. (Kanninen & Sigfrids 2012, 30–31.) Kiintymyskäyttäytyminen voidaan ja-

kaa merkkikäyttäytymiseen, jonka tarkoituksena on saada kasvattaja luokseen esimerkiksi joteltelemalla tai itkemällä sekä lähestymiskäyttäytymiseen, jolloin lapsi etsii ja takertuu kasvattajaansa (Rusanen 2011, 31). Bowlbyn (1991a, 258–260) mukaan kiintymiskäyttäytymiseen vaikuttaa muun muassa fysiologinen tila. Esimerkiksi jos lapsi on nälkäinen, ilmenee kiintymiskäyttäytyminen voimakkaampana. Myös kasvattajan toimintatavalla on vaikutusta. Kasvattajan ollessa torjuva, lapsi takertuu entistä voimakkaammin häneen. Tapahtuu siis päinvastoin kuin kasvattaja haluaisi. Lapsi on kykenemätön palaamaan askareisiinsa ilman kasvattajan saamaa lohtua tilanteeseen. On tavallista, että lapsen kehityksen myötä vaativa käyttäytyminen vaihtelee hetkittäin hyvinkin paljon. (Rusanen 2011, 31.)

Rusasen (2011) mukaan aikuisten pitäisi hyväksyä pienen lapsen yritykset esimerkiksi päivähoitossa seurata hänelle tärkeää aikuista erityisesti silloin, kun lapsi on hyvin pieni ja vasta aloittanut päivähoitossa. Päivähoitossa tulisi tukea lapsen luonnollisia yrityksiä valikoida ryhmästä yksi aikuinen, johon hän voi eniten luottaa ja tukeutua (Rusanen 2011, 29).

Kiintymyssuhdeteorian mukaan kiintymyssuhteet voivat kehittyä joko turvallisiksi tai turvattomiksi varhaislapsuuden aikana. Kiintymyssuhteen laadulla on suuri vaikutus sosiaaliseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Turvallisen kiintymyssuhteen omaavilla on parempi itsetunto ja parempia kiintymyssuhteita kavereihinsa. Turvallinen ja turvaton kiintymyssuhde muodostuvat siitä, miten vanhempi on onnistunut tehtävässään vastaamaan lapsen hätään ja aloitteisiin. (Rusanen 2011, 57–58.)

Turvallisessa kiintymyssuhteessa vanhempi vastaa lapsen aloitteisiin ja hätään, mikä synnyttää lapselle kokemuksen siitä, että häden ilmaisemisesta seuraa johdonmukaisesti hoivan saaminen. Lapsi uskaltautuu tutkimaan ympäristöä, koska vanhempi on hänelle ikään kuin turva-alusta, joka toimii turvasatamana, kun lapsi tarvitsee lohtua. Muut kiintymysmallien pääluokat ovat turvaton-vältelevä kiintymys, turvaton-ristiriitainen kiintymys ja organisoitumaton kiintymyssuhde. Todellisuudessa kiintymyssuhteet ovat useimmiten normaaleja vuorovaikutuksen muunnel-

mia eli eivät edusta mustavalkoisesti joko turvallista tai turvatonta kiintymyssuhdetta. Välttelevä tai ristiriitainen kiintymyssuhde ei siis ole itsessään merkki ongelmasta, mutta kuvaa sitä, miten lapsen tarpeet on kohdattu. (Kanninen & Sigfrids 2012, 32–33.)

Välttelevässä kiintymyssuhteessa vanhempi vetäytyy tai käyttäytyy jopa rankaisesti lapsen ilmaistessa pahaa oloa, kuten surua tai kiukkua, minkä seurauksena lapsi oppii olemaan ilmaisematta ei-toivottuja tunteita. Lapsi yrittää tukahduttaa tunteitaan, koska ei saa tunnesäätelyä vanhemmalta. Lapsi jää samalla vaille kokemusta siitä, miten omia tunnetiloja voi muokata ja miten tasapainoa voi pitää yllä. Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa vanhempi toisinaan vastaa ja toisinaan jättää vastaamatta lapsen aloitteisiin, minkä seurauksena lapsi ei pysty luottamaan siihen, että vanhempi tyynnyttää lapsen hädän. Lapsi voi alkaa käyttäytyä ripustautuvasti tai huomionhakuisesti negatiivisella tavalla saadakseen aikuisen huomion. Organisoitumattomassa kiintymyssuhteessa lapsi on sisäisesti varuillaan ja stressaantunut vanhemman seurassa ja saattaa esimerkiksi vuorotellen lähestyä ja vältellä vanhempaa. Organisoitumaton kiintymyssuhde on yhteydessä psyykkisiin häiriöihin, erityisesti aggressiivisuuteen. (Kanninen & Sigfrids 2012, 33–34.)

Sinkkonen (2012, 52) kirjoittaa, että ”turvallinen kiintymyssuhde on yhteydessä hyvään stressin- ja turhautumisen sietoon.” Turvallisesti kiinnittynyt lapsi on empaattinen, kykenee vastavuoroisuuteen sekä hallitsee yllykkeitään kohtuullisen hyvin. Nämä edesauttavat lasta solmimaan suhteitaan ikätovereiden kanssa päiväkodissa ja koulussa. (Sinkkonen 2012, 52.) Vanhemman kyky vastata lapsen tarpeisiin parantaa lapsen oloa ja luottamusta, mikä myöhemmin kääntyy itsesäätelyn taidoiksi ja kyvyksi luottaa itseensä. Tällöin lapsi kokee olevansa arvokas, ja se taas vaikuttaa hänen itsetuntonsa kehittymiseen. Kiintymyssuhteen laatu ja itsetunto ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa. (Rusanen 2011, 73–74.)

4.2 Turvallinen kasvattaja

Kasvattajan on oltava valmis olemaan kasvatettavaa varten ja suojaamaan häntä. Käden pitää olla valmis tarttumaan käteen juuri oikealla hetkellä, sillä lapsen tur-

vallisuudentarve ei odota. Turvan tulee olla myös ehdotonta. Se edellyttää kasvattajan omaksumaa asennetta ja ymmärrystä siitä, että lapsen ei tarvitse ansaita turvaa eli hänen ei odoteta täyttävän ehtoja saadakseen aikuiselta turvaa ja huolenpitoa. Hyvä ja läsnä oleva kohtaaminen lapsen kanssa koostuu välittävästä katseesta, nähdäksi tulemisesta sekä arvostavasta ja turvallisesta läheisyydestä. (Mattila 2011, 61–62.) Siren-Tiusanen (2001) kirjoittaa, että ”pienet lapset tarvitsevat jatkuvasti apua voimakkaiden ja vihamielisten tunteidensa ilmaisemisessa hyväksyttävällä tavalla. Ilman ymmärtävän aikuisen ohjausta, he voivat kokea stressiä ja ristiriitaa (Siren-Tiusanen 2001, 31).

Lähtökohta turvallisena kasvattajana olemiselle on tahto huolehtia lapsesta ja toimia lapsen parhaaksi. Sen toteuttamiseen kasvattaja tarvitsee reippautta, tarmokkuutta ja reagointikykyä. Turvallinen kasvattaja kantaa myös vastuun omista tekemisistään ja tunteistaan. (Mattila 2011, 63.)

Lapsi on herkkä aistimaan yleistä tunneilmapiiriä ryhmässä. Turvallinen kasvattaja luo hyvää tunneilmapiiriä reagoimalla lapsen tunnekielellä eli ilmaisemalla aitoja positiivisia tunteita lapselle. Myös katse, lämmin ääni, kiinnostunut hymy sekä kosketus saavat lapsen tuntemaan olonsa turvalliseksi ja tärkeäksi. (Salo 2012, 92.)

Turvallisen kasvattajan tehtävänä on myös asettaa rajoja. Rajojen asettaminen kuuluu lapsen hoivaamiseen ja turvallisuudentunteeseen. Psykologisessa mielessä rajojen asettaminen tarkoittaa lapsen halujen ja energian ohjaamista. Lapsella on usein virtaa ja energiaa, mutta hän ei ehkä tiedä mihin energiansa käyttäisi. (Keltikangas-Järvinen 2010, 146–147.)

Mattilan (2011) mukaan joustavan turvallisessa kasvuympäristössä lapselle on tarjolla riittävästi tilaa liikkua itsenäisesti, mutta lapsi voi myös tarpeen tullen tukeutua turvalliseen aikuiseen. Lapsi tiedostaa, että hänellä on aina mahdollisuus tulla aikuisen luo (Mattila 2011, 64–65).

Teräs (2012, 104) kirjoittaa, että kehuminen eli myönteisen sanallisen palautteen antaminen on yksi tapa vahvistaa lapsen itsetuntoa. Lisäksi kehumisen avulla kasvattajan on mahdollista ohjata lapsen havaintoja ja auttaa tiedostamaan toivottuja

ja arvostettavia toimintatapoja. Kehumisen myötä kasvattaja voi rakentaa ja ylläpitää päiväkodissa määrättyjä odotuksia. Teräs (2012, 105) mainitsee kehumisen aiheuttavan myös kateutta. (Vehkalahti 2007, 119.) Kasvattajan on syytä muistaa antaa myönteistä palautetta tasapuolisesti.

4.2.1 Sensitiivisyys

Sensitiivisyys tarkoittaa kykyä reagoida lapseen tunnekielellä. Sensitiivinen aikuinen ilmaisee lapselle aitoja positiivisia tunteita esimerkiksi aidon ja kiinnostuneen hymyn sekä lämpimän äänen ja katseen välityksellä. (Salo 2012, 92.) Raikesin ja Thompsonin (2008) mukaan sensitiivinen aikuinen ei reagoi vain lapsen hätään, esimerkiksi itkuun, vaan hän reagoi lapseen tunnekielellä myös silloin, kun kaikki on hyvin (Rusanen 2011, 98). Sensitiivinen aikuinen havaitsee myös lapsen kasvusta syntyvät tarpeet. Hän ottaa huomioon, että lapsen avun ja tuen tarve vaihtelee kehityksen myötä. (Rusanen 2011, 98.)

Teeskennelty positiivisuus ei ole sensitiivisyyttä, sillä lapset ovat herkkiä aistimaan teeskennellyn ja aidon tunteen välisen eron. Sen sijaan lapset tulkitsevat aikuisen ilmeettömyyden ja lattean tunnekielen helposti vihamielisyydeksi. Lapset hakevat omille kokemuksilleen vahvistusta aikuisen reaktioista, minkä aikuisen ilmeettömyys estää. Seurauksena lapsi jää ilman tarvitsemaansa tunnesäätelyä. Sensitiivinen aikuinen vastaa lapsen reaktioihin ja tarjoaa sitä kautta lapselle mahdollisuuden sosiaaliseen peilaamiseen eli peilipinnan lapsen omille kokemuksille. (Salo 2012, 93.)

Rusanen (2011, 99) kirjoittaa, että ymmärtävän aikuisen seurassa lapsi uskaltaa tuoda myös negatiiviset tunteensa esille. Näin ollen sensitiiviset kasvattajat saavat enemmän tietoa lapsista sekä oppivat tuntemaan heitä paremmin. Sensitiivinen kasvattaja haluaa aidosti pyrkiä tuottamaan lasta tyydyttävän hoivan. Hän kykenee arvioimaan kriittisesti omia toimintamallejaan sekä tarpeen tullen myös muuttamaan niitä. (Rusanen 2011, 99.)

4.2.2 Omahoitajuus

Omahoitajuus on työmenetelmä, jossa yksi hoitaja on nimetty päiväkodissa lapsen omaksi hoitajaksi eli omahoitajaksi. Omahoitaja on työaikansa puitteissa vastuussa lapsesta päivähoitopäivän ajan. Omahoitajuus on kehitetty ajatellen päivähoitoa aloittavia alle kolmevuotiaita lapsia ja sen tavoitteena on tukea lapsen sosiaalisia vuorovaikutustaitoja ja helpottaa lapsen sopeutumista uuteen ympäristöön. Omahoitajuus perustuu Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaan sekä kontekstuaaliseen kasvun malliin. Kontekstuaalinen kasvun malli tarkoittaa kasvun ja kasvattamisen viitekehystä, jossa lapsi on aktiivisena toimijana keskiössä. Mallissa kodilla ja päiväkodilla on lapsen elämän piirissä tehtäväalue, jonka he jakavat yhdessä. Kodin ja päiväkodin keskinäisellä vuorovaikutuksella on mallin mukaan merkittävä rooli. (Salminen & Tynninen 2011, 12–13.)

Omahoitajuus tukee lapsen turvallisuudentunnetta. Omahoitaja on turvallinen aikuinen, joka muodostaa vahvimman vuorovaikutussuhteen lapseen ja lapsen huoltajiin. Lapsi saa harjoitella ryhmässä olemista ja tutustua ympäristöönsä turvanaan tuttu aikuinen, minkä myötä hän alkaa itse ottaa kontaktia myös muihin aikuisiin ja lapsiin. Suuret ryhmäkoot ja työntekijöiden vaihtuvuus aiheuttavat lapselle stressiä ja turvattomuutta. Omahoitajuus tuo päivähoitopäivään toistuvuutta ja säännönmukaisuutta, mikä on tärkeää lapsen turvallisuudentunteen, elämäntilanteen ja kasvunrauhan näkökulmasta. (Salminen & Tynninen 2011, 12, 15.)

On tärkeää, että omahoitajalle ei ole nimetty liian montaa lasta, jotta hänellä on aikaa jokaisen lapsen kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen. Alle kolmevuotiaiden ryhmässä jokaisella hoitajalla tulisi olla suhdeluvun mukaan enintään neljä lasta. Käytännössä lapsia on kuitenkin usein enemmän henkilökuntapulan ja sairaslomien vuoksi. Huolellinen omahoitajan valinta tukee lapsen turvallisuuden kokemusta. Omahoitajan valinnassa tärkeitä kriteerejä ovat se, miten hyvin lapsi ja hoitaja tulevat toimeen keskenään, miten huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö sujuu ja miten lapsi tulee toimeen omahoitajan nykyisten lasten kanssa. Valintaa tehdessä voidaan huomioida myös, että aloittava lapsi pääsee samalle omahoitajalle kuin sisarusensa, mikäli yhteistyökuvio on ollut toimiva. Jos lapsi siirtyy ryhmästä toiseen ja

omahoitaja vaihtuu, siirto valmistellaan hyvissä ajoin ja lapsi pääsee tutustumaan uuteen omahoitajaan ennen vaihtoa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 115–118.)

Omahoitaja on työaikojensa puitteissa läsnä erityisesti intiimitoiminnoissa eli ruokailuissa, nukkumistilanteissa ja vessakäynneillä sekä siirtymätilanteissa. Näissä tilanteissa lapsen kiintymyssysteemi aktivoituu eli lapsi kaipaa erityistä turvaa. Ruokailutilanteet tarjoavat omahoitajalle tilaisuuden seurustella omien lastensa kanssa, huomioida, tukea ja kannustaa heitä. Kun lapsella on tunne siitä, että hänet on nähty ja kuultu, hänen on myös helpompi rauhoittua nukkumishetkeen. Nukkumistilanteissa omahoitaja pyrkii nukuttamaan omat lapsensa, etenkin toimintakauden alussa. Siirtymätilanteissa omahoitaja osaa ottaa parhaiten huomioon, kuinka kauan aikaa lapsi tarvitsee siirtymiin ja mitä lapselta voi odottaa esimerkiksi pukeutumisen suhteen. Omahoitajan rooli on keskeinen lapsen ymmärtämisessä. Omahoitaja tuntee lapsen kehonkielen ja oppii tunnistamaan myös ei-toivottua käyttäytymistä ennakoivia merkkejä. (Kanninen & Sigfrids 2012, 120–123.)

Pieni lapsi hyötyy omahoitajan ohjaamasta pienryhmätoiminnasta. Pieni lapsi ei vielä kykene vastaanottamaan ohjeita ja toimimaan suuressa ryhmässä. Sen lisäksi hänen turvallisuudentunteensa nojaa omahoitajan läsnäoloon, etenkin päivähoitossa aloittavilla lapsilla. Erityisesti suurissa päiväkodeissa omahoitajan merkitys korostuu, koska suurten ryhmien levottomuus ja vaihtelevat olosuhteet aiheuttavat turvattomuutta. Pienryhmät muodostuvat luonnollisesti, kun ne jaetaan omahoitajien mukaan. Ryhmä on silloin riittävän pieni ja mahdollistaa omahoitajan ja kunkin lapsen kahdenkeskisen vuorovaikutuksen sekä kaikkien lasten välisen turvallisen vuorovaikutuksen. (Kanninen & Sigfrids 2012, 124.)

4.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Päivähoidon perusta on vanhempien ja henkilökunnan välisessä toisiaan kunnioittavassa yhteistyössä. Hyvä vuorovaikutus edellyttää kommunikointitaitoja ja halua ymmärtää toista. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2011, 164.) Päiväkodin henkilökunnan ja vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa lapsen mahdollisiin ongelmiin pystytään puuttamaan varhaisessa vaiheessa. Yhteistyön myötä henkilökunta pystyy ymmärtämään lasta ja hänen tarpeitaan syvällisemmin. (Neitola 2013,

133.) Myös vanhempien ymmärrys syvenee ja vanhemmuutta tuetaan lapsen ensisijaisena ihmissuhteena. Pyrkimyksenä on jakaa puolin ja toisin mahdollisimman avoimesti kysymyksiä liittyen lapsen kehitykseen, hoitoon ja kasvatukseen. (Kanninen & Sigfrids 2012, 133.)

Useissa päiväkodeissa yhteistyö alkaa kotikäynnillä perheeseen. Kotikäynnin tavoitteena on luoda hyvä ja luottamuksellinen kontakti lapseen ja vanhempiin sekä kerätä tietoa lapsesta. Tutustumiskäynnillä päiväkotiin vanhemmat saavat tutustua päiväkodin henkilökuntaan ja tiloihin. Vanhempien tulisi saada myös tietoa päiväkodin käytännöistä ja siitä, miten he voivat omalla toiminnallaan valmistaa lasta päivähoiton aloitukseen. Vanhempien kanssa keskustellaan myös siitä, miten lasta voidaan tukea vanhempien muistamisessa hoitopäivän aikana. On tärkeää, että vanhemmat saavat tutustumiskäynnillä myönteisen kuvan päiväkodista, koska lapsi aistii herkästi vanhempiensa suhtautumistavan ja saattaa kokea olonsa turvattomaksi, jos vanhemmat eivät ole luottavaisia. (Kanninen & Sigfrids 2012, 137–139.)

Pehmeä lasku tarjoaa lapselle turvallisen aloituksen päivähoitossa. Pehmeä lasku tarkoittaa harjoitteluaikaa päivähoitossa eli esimerkiksi kahden viikon aikana keskitytään tekemään yhdessä vanhemman kanssa päiväkoti ja mahdollinen omahoitaja tutuksi lapselle. Pehmeän laskun aikana lapsi totuttelee hoidossa oloon yhdessä vanhemman kanssa, kunnes lapsi kokee olonsa turvalliseksi hoitajien kanssa ja tietää, että voi kääntyä heidän puoleensa, kun hätä tulee. Hoitajista muodostuu lapselle ensisijainen turvan lähde vanhemman ollessa poissa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 144.) Kiesiläinen (2001, 264) kirjoittaa, että varhaiskasvattajilta vaaditaan tietynlaista herkkyyttä tunnistaa ja ymmärtää vanhempien tunteita heidän jättäessään lapsen ensimmäistä kertaa päivähoitoon. “Vanhempien tunteet saattavat vaihdella syyllisyydestä helpotukseen ja mustasukkaisuudesta kiitollisuuteen” (Kiesiläinen 2001, 264). Tunteita on hyvä jakaa ja sanoittaa vanhemman kanssa (Kanninen ja Sigfrids 2012, 134).

Lasta tuetaan kodin muistamisessa hoitopäivän aikana. 1,5-vuotias ja sitä nuorempi lapsi ei vielä kykene säilyttämään vanhemman kuvaa elävänä mielessään, vaan

lapsi tarvitsee siihen hoitajan apua. Kyse ei ole unohtamisesta, vaan elävän mielikuvan haalistumisesta. Kodista puhuminen sekä turvalelujen ja kotoa otettujen kuvien tuominen päiväkotiin auttaa lasta pitämään vanhemmat mielessään. Turvalelu on symboli, joka kuvastaa yhteyttä lapsen ja vanhemman välillä. Se voi olla esimerkiksi valokuva, rätti, lelu tai äidin t-paita, jonka avulla lapsi onnistuu tavoittamaan vanhemman läsnäolon. Myös hoitaja, joka on käynyt kotikäynnillä lapsen perheessä, voi toimia lapselle muistisiltana kotiin. Pelkkä hoitajan kasvojen tunnistus voi auttaa, ja hoitaja voi esimerkiksi muistella lapsen kanssa päiväkodissa, mitä on tehnyt lapsen kanssa tämän kotona, tai miltä koti näyttää. (Kanninen & Sigfrids 2012, 129–130.)

Hyvän vuorovaikutussuhteen luomiseen vanhemman kanssa kannattaa panostaa jo alkuvaiheesta saakka. Pienen lapsen vanhempi on usein hyvin kiinnostunut lapsen hoitopäivän kulusta ja haluaa kuulla myös varhaiskasvattajan mielipiteitä ja näkemyksiä. Tämä vaatii varhaiskasvattajalta huolellisuutta sanoissaan, jottei syntyisi väärinkäsityksiä. (Kiesiläinen 2001, 265.) Jokaisen työntekijän on tarpeellista muodostaa säännöllinen, usein toistuva, kaksisuuntainen vuoropuhelu lasten vanhempien kanssa. Vanhempien on tärkeä tuntea olonsa tervetulleeksi päivähoitoyhteisöön ja voida osallistua lasten hoitoa ja kasvatusta koskevaan päätöksentekoon. Arvostavaan ja toista kunnioittavaan vuorovaikutukseen kuuluu ottaa tosiasioina vanhempien tekemät päätökset ja reagoida niihin hienotunteisesti luopumatta silti omasta lapsista koskevasta vastuustaan. (Siren-Tiusanen 2001, 23.) Väittelemisen sijaan ammattilainen auttaa pohdiskelemaan ja löytämään uusia vaihtoehtoisia toimintatapoja (Kanninen & Sigfrids 2012, 135).

Yhteistyön onnistumisen kannalta on olennaista, että varhaiskasvattajilla ja vanhemmilla on yhteisymmärrys siitä, mihin tavoitteisiin lapsen kanssa ollaan pyrkimässä ja miten. Toisin sanoen varhaiskasvattajilla ja vanhemmilla on yhteisymmärrys lapsen yksilöllisestä hoito- ja kasvatussuunnitelmasta sekä päiväkodin toimintamenetelmistä. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden ja osatavoitteiden tulee olla niin konkreettisia, että vanhemmat ymmärtävät mitä ne tarkoittavat käytännössä, miten niitä kohti edetään päiväkodissa ja miten niitä voidaan harjaannuttaa

kenties kotonakin. Jatkuva dialogi varhaiskasvattajien ja vanhempien välillä on tärkeää, jotta pysytään ajan tasalla lapsen tilanteesta. (Kanninen ja Sigfrids 2012, 136–137.)

Hyvän vuorovaikutuksen luomiseen ei riitä ainoastaan varhaiskasvattajien panostus, vaan vanhemmiltakin vaaditaan tietynlaista kiinnostusta ja panostusta hyvän suhteen luomiseen. Sinkkonen (2012, 136) kirjoittaa, että joissakin päiväkodeissa ollaan huolissaan vanhempien kasvatusvastuun kaatamisesta koulutuksen saaneille ammattilaisille. Vanhempia on jouduttu opastamaan tuonti- ja hakutilanteista. Päivän sujumisen kannalta on oleellista, että vanhempi tuo lapsensa sisälle asti ja auttaa hänen päivänsä alkuun. Myös hakutilanteissa on merkityksellistä, että vanhemmalla on hetki aikaa keskustella päivän kulusta. (Sinkkonen 2012, 136.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen kyselylomaketutkimus, joka toteutettiin Vaasan kaupungin varhaiskasvatuksessa. Tutkimusaineistoa peilattiin tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen.

5.1 Aikaisemmat tutkimukset

Lasten turvallisuudentunteen tukemista päiväkodissa käsitteleviä opinnäytetöitä ei ole tehty aiemmin, mutta aihetta on sivuttu esimerkiksi Leppäsen ja Malmin (2013) opinnäytetyössä Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus päiväkodissa. Kyseisessä opinnäytetyössä käsiteltiin vuorovaikutusta lapsen turvallisuudentunteen tuottajana. Koljosen ja Ethólenin (2010) opinnäytetyössä on tutkittu turvallisuudentunteen tukemista ja vahvistamista liikunnan avulla. Tutkimus on suunnattu 1.-2.-luokkalaisille. Hopposen ja Parjasen (2016) opinnäytetyössä on tutkittu 3-6-vuotiaiden vuorohoidossa olevien lasten turvallisuudentunteen tukemista.

Aiheeseen liittyviä Pro Gradu -tutkielmia on tehty lapsen itsetunnosta ja sen kehityksen tukemisesta varhaislapsuudessa (Vaattovaara 2016) sekä lapsen temperamentin pysyvyydestä ja yhteydestä kiintymyssuhteen turvallisuuteen päivähoidossa (Elo 2016). Vaattovaaran (2016) tutkielmassa oli tarkoituksena selvittää lastentarhanopettajien käsityksiä itsetunto-käsitteestä, sekä siitä millä tavoin heidän käsityksensä mukaan lapsen itsetuntoa ja sen kehitystä voidaan tukea varhaiskasvatuksessa. Tutkimustuloksissa selvisi, että lapsen itsetunnon tukemiseen on monia pedagogisia keinoja kuten esimerkiksi yksilöllinen huomioiminen, osallisuus ja tunnekasvatus. Lisäksi lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus on todella merkittävä. Elon (2016) tutkielmassa havaittiin, että temperamentissa tapahtuu muutoksia lyhyelläkin aikavälillä etenkin vauvoilla ja taaperoilla. Leikki-ikäisillä lapsilla temperamenttipiirteet ovat pysyvämpiä. Lisäksi lapsen temperamenttipiirteet emotionaalisuus, aktiivisuus ja ujous eivät olleet yhteydessä turvalliseen kiintymykseen.

Virkki (2015) on tutkinut väitöskirjassaan varhaiskasvatusta toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. Tutkimustuloksissa havaittiin, että lasten osallisuus on riippu-

vainen heidän mahdollisuuksista toimia päiväkodissa. Tulosten mukaan osallisuudessa on havaittavissa neljä ulottuvuutta; ” (1) lapset kasvattajien toiminnan kohteina, (2) lapset ympäristöstä ohjautuvina toimijoina, (3) lapset yhdenvertaisina toimijoina toistensa ja kasvattajiensa kanssa sekä (4) lapset omaehtoisina toimijoina”. Osallisuus linkittyy lapsen kokemaan turvallisuudentunteeseen, sillä osallisuuden edellytys on, että lapsi kohdataan, hän kokee olevansa turvassa ja hänen tarpeisiin vastataan (Eskel & Marttila 2013, 78).

5.2 Esioletus ja tutkimusongelmat

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan hypoteesin sijaan esioletuksesta. Esioletuksella tarkoitetaan tietoisia ennako-oletuksia tutkimuskohteesta. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole osoittaa esioletusta oikeaksi tai vääräksi vaan ennemminkin keksiä uusia oletuksia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tämän tutkimuksen esioletuksena on, että päiväkodissa tuetaan lasten turvallisuudentunnetta selkeällä päivärytmillä ja päiväkodin henkilökunnan pysyvyydellä. Lisäksi oletetaan lastentarhanopettajien painottavan kasvattajan sensitiivisyyttä, hyvää vuorovaikutussuhdetta kasvattajan ja lapsen välillä sekä kasvattajan ja vanhempien välillä. Esioletus pohjautuu kirjallisuuteen. Tutkimuksen toinen esioletus on, että varhaiskasvattajat eivät välttämättä tue lapsen turvallisuudentunnetta tietoisesti. Päiväkodin arjessa lapsen turvallisuudentunteen tukeminen saattaa jäädä sivuun tai sen merkitys voi unohtua.

Päätutkimusongelmana on saada selville, miten lasten turvallisuudentunnetta tuetaan ja millaisia näkemyksiä varhaiskasvattajilla on lasten turvallisuudentunteen tukemisesta. Alatutkimusongelmana on selvittää, miten varhaiskasvattajien mielestä luodaan turvallinen suhde lapsen kanssa sekä mitkä tekijät horjuttavat lapsen kokemaa turvallisuudentunnetta.

5.3 Tutkimuksen kohdejoukko

Tutkimuksen kohdejoukoksi muodostui 0–3-vuotiaiden lasten varhaiskasvattajat Vaasan kaupungin päiväkodeista. Varhaiskasvattajilla tarkoitetaan sekä lastentarhanopettajia että lastenhoitajia. Päiväkodit määräytyivät koon ja sijainnin mukaan.

Tutkimukseen osallistui yhteensä yhdeksän varhaiskasvattajaa kymmenestä Vaasan kaupungin päiväkodista.

5.4 Tutkimusmenetelmät ja aineiston kerääminen

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on tavoittaa tutkittavien näkökulma tutkittavana olevaan ilmiöön. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kerätään tavallisesti haastattelemalla tai havainnoimalla, ja tutkittava kohde valitaan yleensä harkinnanvaraisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavaa ilmiötä yritetään ymmärtää suhteessa kontekstiin. Laadullista tutkimusta leimaa myös prosessorientoituneisuus eli näkökulmat ja tulkinnat muotoutuvat tutkijan tietoisuudessa prosessin edetessä. (Kiviniemi 2001, 68.) Tässä tutkimuksessa käytetään teorialähtöistä tutkimusotetta. Teorialähtöisyys tarkoittaa sitä, että teoriaa hyödynnetään ajatuspohjana ja keinona tutkimuksessa (Vilka 2005, 21 & 47). Tämän tutkimuksen tutkimusongelmat nousevat tutkimuksen teoreettisesta viitekehksestä.

Tutkimuksen aineistona ovat varhaiskasvattajien näkemykset lasten turvallisuudentunteen tukemisesta päiväkodissa. Näkemys voi tarkoittaa asennoitumistapaa, suhtautumistapaa, käsitystä, näkökantaa, katsomusta ja omakohtaiseen oivaltamiseen perustuvaa hahmotustapaa (SuomiSanakirja 2017). Tässä tutkimuksessa näkemyksellä tarkoitetaan lastentarhanopettajien käsityksiä, näkökantoja ja omakohtaiseen oivaltamiseen perustuvia hahmotustapoja.

Tutkimus toteutettiin kyselylomaketutkimuksena. Kyselylomaketutkimuksessa aineisto kerätään kyselylomakkeiden avulla. Tutkijan on tärkeää tehdä kyselylomakkeet huolella, jotta vastaaja ymmärtää mitä tutkija kysymyksillään tarkoittaa. Kysymykset laaditaan tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimusongelman pohjalta. Kyselylomaketta tehdessä on tärkeää huomioida muun muassa kysymysten lukumäärä ja järjestys, lomakkeen pituus ja ulkoasu sekä selkeät vastausohjeet. (Valli 2001, 100.) Aineisto kerättiin tässä tutkimuksessa kyselylomakkeilla, jotka koostuivat avoimista kysymyksistä. Avoimet kyselylomakkeet tarkoittavat sitä, että vastaajalle ei anneta valmiita vastausvaihtoehtoja vaan hän saa vastata vapaamuotoisesti. Eräs

avointen kyselylomakkeiden etu on se, että vastauksissa saattaa nousta esille asioita, joita tutkija ei olisi itse tullut ajatelleeksi. Avoimet kyselylomakkeet mahdollistavat myös vastaajan mielipiteen selvittämisen perusteellisesti, minkä lisäksi tutkijalla on mahdollisuus luokitella saatua aineistoa monella eri tavalla. (Valli 2007, 123–124.)

5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Eettisyys erottaa hyvän ja oikean väärästä ja vilpillisestä (Talentia ry 2013). Eettisesti toteutettu tutkimus noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä koskevia ohjeita. Ne ilmenevät muun muassa rehellisyytenä ja huolellisuutena tutkimuksen tekemisessä, eettisinä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelminä ja asianmukaisina viittauksina aiempiin tutkimuksiin ja julkaisuihin. Eettisesti toteutetulla tutkimuksella on tutkimuslupa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017.)

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tutkija ja hänen rehellisyytensä ovat viime kädessä luotettavuuden kriteeri, sillä tutkija tekee teot, valinnat ja ratkaisut. Tutkijan on arvioitava tutkimuksensa luotettavuutta erilaisten valintojen kohdalla. (Eskola & Suoranta 2000, 208 & 210.) Kyselylomakkeet palautuskuorineen vietiin henkilökohtaisesti Vaasan kaupungin päiväkoteihin. Päiväkodit valittiin harkinnanvaraisesti sijainnin ja suuruuden mukaan. Varhaiskasvattajien osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista. Ensin veimme kyselylomakkeita viiteen päiväkotiin yhteensä 18 varhaiskasvattajalle. Vastauksia palautui ainoastaan 2, joten haimme uuden tutkimusluvan viedä lisää lomakkeita viiteen eri päiväkotiin 17 varhaiskasvattajalle. Jälkimmäisestä erästä vastauksia palautui seitsemän. Varhaiskasvattajia muistutettiin kyselyyn vastaamisesta lähettämällä muistutuskirjeet postitse päiväkodinjohtajille.

Kyselylomakkeet sisälsivät 11 avointa kysymystä lasten turvallisuudentunteen tukemiseen liittyen. Päiväkodit ja varhaiskasvattajat esiintyivät nimettöminä yksityisyyden suojaamisen vuoksi. Tutkimuksen eettisyyden varmistamiseksi täytettyjä kyselylomakkeita ei luovutettu ulkopuolisille vaan ne säilytettiin luottamuksellisesti tutkijoiden huomassa. Tutkimuksen tekemistä varten virallinen tutkimuslupa saatiin Vaasan kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta Lillemor Gammelgårdilta.

5.6 Aineiston analyysi

Aineiston analysoimisessa käytettiin aineistonlähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan erittelemällä, yhtäläisyyksiä ja eroja etsimällä ja tiivistämällä. Tutkittavat tekstit voivat esimerkiksi olla kyselylomakkeita, haastatteluita tai päiväkirjoja. Sisällönanalyysi tarkoittaa sanallista tekstin sisällön kuvailua. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Aineiston sisällöllistä analyysiä voivat helpottaa erilaiset miellekartat. Visuaalinen miellekartta auttaa tutkijaa hahmottamaan tutkimuksen kokonaisuuden sisältäen kaikki osa-alueet yhtäaikaisesti. (Syrjäläinen 1994, 94.)

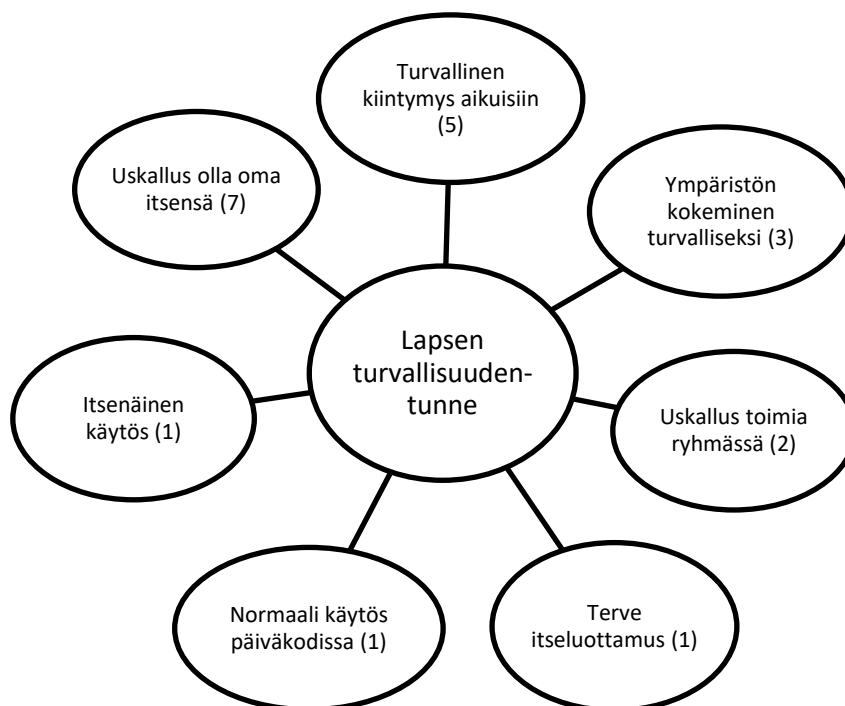
Vilka (2005) on nostanut kirjassaan esille, että laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tutkimusaineistoa säätelee aineiston laatu eikä niinkään määrä. Tarkoituksena on, että tutkimusaineisto auttaa asian tai ilmiön ymmärtämisessä. Tavoitteena ei niinkään ole asian yleistäminen vaan esimerkiksi vanhojen ajatusmallien kyseenalaistaminen ja ilmiön tulkitseminen ymmärrettäväksi. Laadullinen tutkimus avaa uusia näkökulmia. (Eskola & Suoranta 2000, 18 & 61; Varto 1992, 64; Alasuutari 1994, 206–207; Hirsjärvi & Hurme 2001, 59; Tuomi & Sarajärvi 2002, 87.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimukseen osallistui yhdeksän varhaiskasvattajaa, joiden vastauksista tutkimusaineisto koostuu. Kyselylomake sisälsi 11 avointa kysymystä.

6.1 Lapsen turvallisuudentunne

Kyselylomakkeen ensimmäisessä kysymyksessä selvitettiin, mitä lapsen turvallisuudentunteella varhaiskasvattajien mielestä tarkoitetaan. Kahdeksan vastaajaa kuvasi, miten lapsi käyttäytyy, kun hän kokee olonsa turvalliseksi. Yksi vastaaja määritteli, mitä turvallisuudentunteen käsitteellä tarkoitetaan. Vastaukset luokiteltiin seitsemään pääkohtaan (ks. kuvio 1).

Kuvio 1. Lapsen turvallisuudentunne.

Vastauksissa korostui, että turvallisuudentunne on lapsen uskallusta olla oma itsensä, mihin liitettiin myös maininnat tunteiden avoimesta ilmaisemisesta kasvattajalle. Vastaajien mukaan turvalliseksi olonsa kokeva lapsi pystyy näyttämään avoimesti vaikeatkin tunteet.

”Lapsi saa olla oma itsensä, itkeä, kiukutella, nauraa, hullutella ja saa silti tuntea olonsa turvalliseksi.”

”Uskaltaa ilmaista itseään aikuiselle.”

”Uskaltaa ilmaista kaikkia tunteita.”

Yli puolet vastaajista mainitsi turvallisen kiintymyksen aikuisiin. Turvallinen kiintymys -käsitteen alle sisällytettiin vastaukset, joissa mainittiin lapsen luottamus aikuisiin ja heidän huolenpitoonsa. Vastaajien mukaan turvallisuudentunne näyttäytyy myös siinä, että lapsi uskaltaa tulla syliin ja antaa aikuisen lohduttaa, eikä pelkää aikuisia.

Muutamassa vastauksessa tuotiin esille se, että lapsi kokee päiväkotiympäristön turvalliseksi. Turvallisen päiväkotiympäristön alle luokiteltiin maininnat lapsen uteliaisuudesta ja kiinnostuksesta ympäristöä kohtaan sekä lapsen uskalluksesta leikkiä ja tutustua leikkivälineisiin. Vastaajien mukaan turvallisuudentunne tarkoittaa sitä, että lapsi tulee ja jää mielellään päiväkotiin, ja ikävä vanhempia kohtaan helppottaa nopeasti.

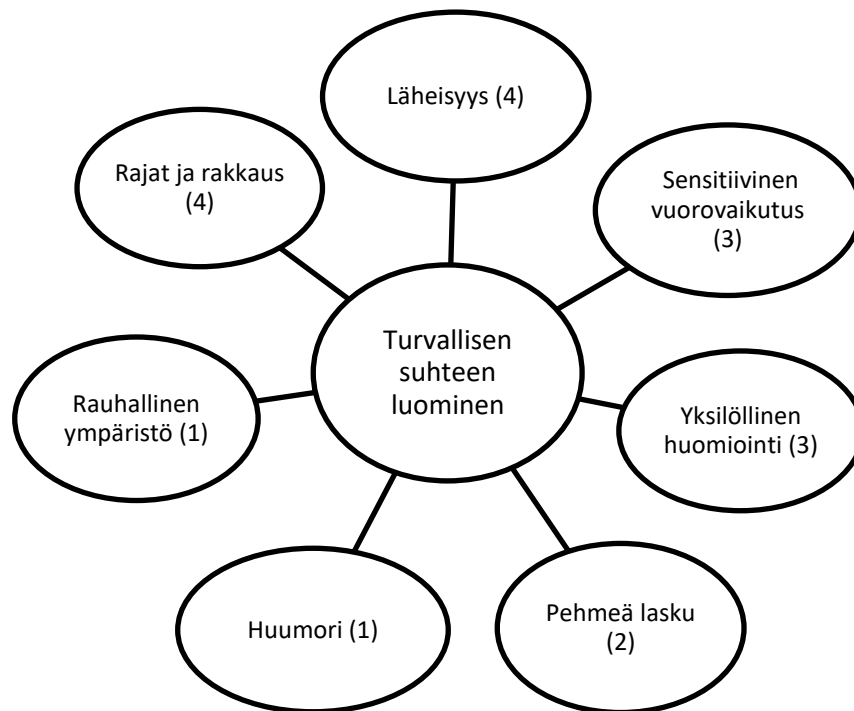
Muutamassa vastauksessa tuotiin esille lapsen uskallus toimia ryhmässä. Vastaajat mainitsivat lapsen aktiivisuuden ryhmässä sekä kyvyn solmia sosiaalisia suhteita.

”Lapsi uskaltaa toimia ryhmässä. Osaa olla toisten lasten kanssa ja ryhmän aikuisten.”

Yksittäisissä vastauksissa mainittiin, että turvallisuudentunne ilmenee lapsen terveenä itseluottamuksena, itsenäisenä toimimisena sekä normaalina käytöksenä (leikkii, syö ja nukkuu). Erään vastaajan mukaan turvallisuudentunne tarkoittaa sitä, että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi päiväkodissa.

6.2 Turvallisen suhteen luominen lapsen kanssa

Kyselylomakkeen toisessa kysymyksessä kysyttiin, miten varhaiskasvattajien mielestä luodaan turvallinen suhde lapsen kanssa. Vastaukset luokiteltiin seitsemään pääkohtaan (ks. kuvio 2).

Kuvio 2. Turvallisen suhteen luominen.

Lähes puolet vastaajista mainitsi, että turvallinen suhde lapsen kanssa luodaan rajojen ja rakkauden kautta. Siihen liitettiin aikuisten yhteiset säännöt ja johdonmukainen toiminta. Vastauksissa tuotiin esille rajojen asettaminen ja perusteleminen sekä niistä kiinni pitäminen.

”Rajat ja rakkaus.”

”Rajoista pidetään kiinni ja niitä perustellaan; epäkohtiin (liittyen lapsen käytökseen) puututaan rohkeasti.”

”Aikuiset toimivat johdonmukaisesti. Kaikilla aikuisilla samat säännöt.”

Lähes puolet vastaajista nosti esille läheisyyden ja heistä jokainen mainitsi sylin. Yhden vastaajan mukaan sylin on oltava aina avoinna lapselle. Toinen vastaaja toi esille, että pienten puolella läheisyys tarkoittaa syliä.

Muutamassa vastauksessa mainittiin sensitiivinen vuorovaikutus. Tähän sisällytettiin lapsen kuunteleminen ja tunteiden hyväksyminen, kiinnostus lasta kohtaan, aito kohtaaminen ja empaattinen suhtautuminen lapseen.

”Jutellaan lapselle hänen tasollaan, katsotaan silmiin, pidetään sylissä. Istutaan lattialla, kun leikitään lapsen kanssa.”

Muutamassa vastauksessa nostettiin esille, että turvallinen suhde lapsen kanssa luodaan huomioimalla lapsi yksilöllisesti. Kahden vastaajan mukaan on tärkeää antaa lapsen olla oma itsensä. Yksi vastaaja toi esille lapsen persoonan huomioimisen ja mainitsi, että esimerkiksi hitaasti lämpenevien ja arkojen lasten temperamenttia kunnioitetaan eikä olla liikaa ”tyrkyllä”. Yhdessä vastauksessa mainittiin pienryhmätoiminta, joka tukee lapsen yksilöllistä huomiointia.

Muutamassa vastauksessa nousi esille pehmeän laskun tärkeys turvallisen suhteen luomisessa lapseen. Pehmeä lasku tarkoittaa rauhallista tutustumista päiväkotiin ja hoitajiin lapsen aloittaessa päiväkodin. Vastaajat mainitsivat kotikäynnit, alun omahoitajuuden, tutustumiskäynnit päiväkotiin, rauhallisen toiminnan alussa sekä hyvän vuorovaikutussuhteen luomisen vanhempiin.

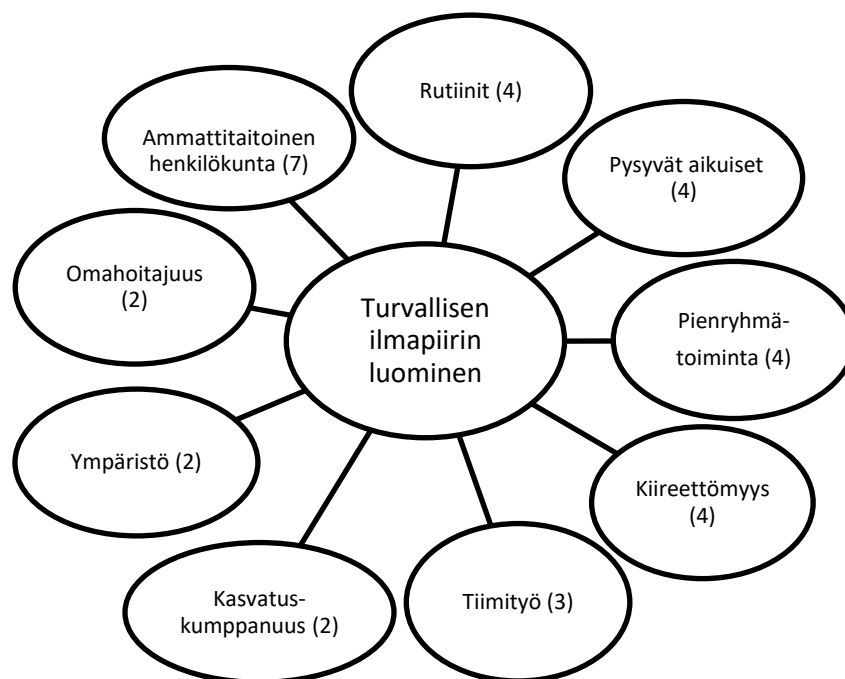
”Alussa ’pehmeä lasku’, tutustutaan toisiimme kaikessa rauhassa. – Tutustumiskäyntejä pk:iin niin monta kertaa, että lapsi kokee sen hyväksi ja turvalliseksi paikaksi.”

Eräs vastaaja mainitsi huumorin tärkeyden. Vastaajan mukaan yhdessä hassuttelu ja ”hömpääminen” ovat tärkeitä turvallisen suhteen luomisessa. Yksi vastaaja toi esille rauhallisen ympäristön merkittävyyden.

6.3 Turvallinen ilmapiiri

Kolmannessa kysymyksessä selvitettiin, mitkä tekijät luovat varhaiskasvattajien mielestä turvallista ilmapiiriä päiväkodissa. Vastaukset jaoteltiin yhdeksään pääkohtaan (ks. kuvio 3). Vastauksissa nousi esille osittain samoja asioita kuin edellisessä kysymyksessä.

Kuvio 3. Turvallisen ilmapiirin luominen.

Lähes jokainen vastaaja nosti esille varhaiskasvattajien ammattitaitoon liittyviä asioita, jotka ovat merkittäviä turvallisen ilmapiirin kannalta. Tähän sisällytettiin vaa-
dittava koulutus, työhön sitoutuneet ja motivoituneet hoitajat, läsnä olevat hoitajat,
hoitajan sensitiivisyys, turvalliset aikuiset, aikuisten rauhallinen käyttäytyminen,
lapsen huomiointi yksilönä sekä rajat ja rakkaus.

”Kasvattaja välittää ja on kiinnostunut lapsesta. Juttelee, osallistuu leikkiin, laulaa, lukee satua, ottaa syliin, antaa tilaa, huumoria ja iloisuutta.”

”Työhön sitoutuneet ja motivoituneet hoitajat.”

”Osaava, taitava, ammattitaitoinen koulutettu henkilökunta.”

Lähes puolet vastaajista mainitsi rutiinit. Eräs vastaaja oli luetellut päiväkotiarjen tilanteita, joissa rutiinien tärkeys korostuu, kuten esimerkiksi leikki-, lepo- ja ulkoilutilanteissa.

Noin puolet vastaajista nosti esille pysyvät aikuiset. Tähän sisällytettiin tutut ja turvalliset kasvattajat sekä mahdollisimman pysyvä henkilökunta.

Lähes puolet vastaajista mainitsi pienryhmätoiminnan luovan turvallista ilmapiiriä päiväkodissa. Yksi vastaaja toi pienryhmätoiminnan mainitessaan esille, että sen toteutumisen edellytyksenä on riittävä henkilökunta.

Lähes puolet vastaajista nosti esille kiireettömyyden turvallisen ilmapiirin luojana. Vastauksissa nostettiin esille rauhallinen, rento ja iloinen ilmapiiri, jossa melutaso on alhainen.

”Ystävällinen, rauhallinen ja kiireetön ilmapiiri.”

Muutamassa vastauksessa nostettiin esille hoitajien välinen tiimityö. Yksi vastaaja mainitsi tiimityön lisäksi siihen liittyvien yhteisten sääntöjen noudattamisen merkitykselliseksi.

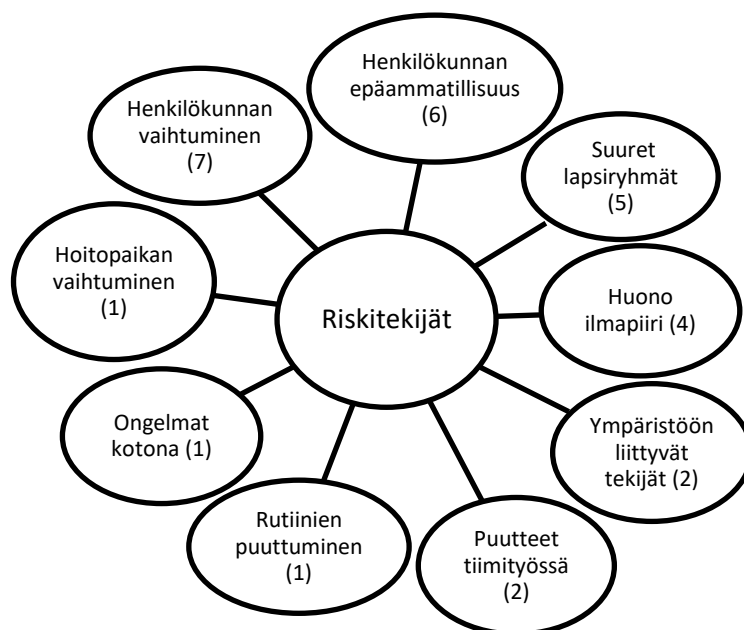
Muutama vastaaja mainitsi kasvatuskumppanuuden tärkeäksi turvallisen ilmapiirin luomisessa. Toinen vastaajista toi esille pehmeän laskun päiväkodin aloituksessa; tutustutaan ryhmän lapsiin ja hoitajiin etukäteen sekä lisäksi omahoitaja voi tehdä kotikäynnin.

Muutama vastaaja nosti esille päiväkodin ympäristön. Vastauksissa mainittiin ympäristön rauhallisuus sekä turvallinen leikkiympäristö niin pihalla kuin sisällä. Molemmat vastaajat liittivät turvalliseen ympäristöön turvalliset leikkivälineet.

Muutamassa vastauksessa mainittiin omahoitajuus turvallisen ilmapiirin luojana. Vastaajat eivät avanneet asiaa enempää.

6.4 Riskitekijät turvallisuudentunteen kokemiselle

Neljännessä kysymyksessä kysyttiin, mitkä asiat ovat varhaiskasvattajien mielestä erityisiä riskitekijöitä lapsen turvallisuudentunteen kokemiselle. Vastaukset luokiteltiin kahdeksaan pääkohtaan (ks. kuvio 4).

Kuvio 4. Riskitekijät turvallisuudentunteen kokemiselle.

Vastauksissa korostuivat henkilökuntaan liittyvät riskitekijät. Seitsemän vastaajaa nosti esille vaihtuvan henkilökunnan riskitekijäksi lapsen turvallisuudentunteen kokemiselle. Kahdeksan vastaajaa mainitsi henkilökunnan epäammattillisuuteen kuuluvia asioita. Niihin sisältyi hoitajien kouluttamattomuus, välinpitämättömyys, puutteet tiimityössä ja se, että hoitajat eivät ole läsnä eivätkä kuuntele lasta.

”Kouluttamaton henkilökunta.”

”Hoitajat eivät ole läsnä.”

”Epäselvät säännöt.”

”Yhteistyö henkilökunnan välillä ei toimi.”

Noin puolet vastaajista toi esille riskitekijöitä lapsiryhmässä. Niihin sisältyi suuret ryhmäkoot, liian vähäinen henkilökunta sekä lasten eri-ikäisyys ryhmässä.

”Lasten eri-ikäisyys -> pienemmät tarvitsevat syliä enemmän, isommat voivat olla mustasukkaisia pienemmille ja töniä tai purra heitä. – Isommat lapset voivat olla tosi mustasukkaisia tai jopa ilkeitä pienemmille.”

Lähes puolet vastaajista mainitsi ilmapiiriin liittyviä riskitekijöitä, ja jokainen heistä nosti esille kiireen. Yhdessä vastauksessa tuotiin kiireen lisäksi esille kireä ilmapiiri. Eräs vastaaja mainitsi kovaäänisyyden riskitekijänä turvallisuudentunteen kokemiselle.

”Kiire ja hosuminen.”

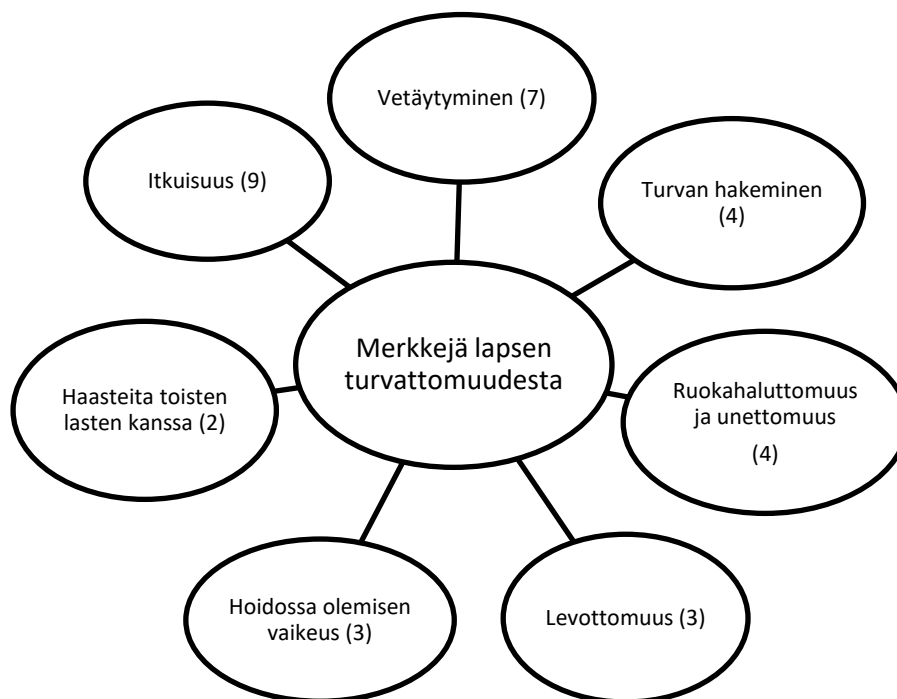
”Ei osata toimia kiireettömästi.”

Muutama vastaajaa nosti esille ympäristöön liittyviä riskitekijöitä. Vastaajat mainitsivat ympäristön fyysiseen turvallisuuteen kuuluvia asioita, kuten esimerkiksi turvattoman leikkiympäristön ja puutteet tiloissa ja piha-alueessa.

Yksittäisissä vastauksissa hoitopaikan tiheä vaihtuminen, ongelmat lapsen kotona sekä rutiinien puuttuminen päiväkodissa luettiin riskitekijöiksi lapsen turvallisuudentunteen kokemiselle. Vastaajat eivät eritelleet edellä mainittuja asioita tarkemmin.

6.5 Turvattomuutta kokeva lapsi

Viidennessä kysymyksessä kysyttiin, miten lapsesta näkee, että hän kokee olonsa turvattomaksi. Kysymyksellä haluttiin selvittää mitkä asiat voivat olla merkkejä lapsen kokemasta turvattomuudesta. Merkkien havaitseminen on edellytys sille, että lapsen kokemaa turvallisuutta voidaan tukea. Vastaukset luokiteltiin seitsemään pääkohtaan (ks. kuvio 5).

Kuvio 5. Merkkejä lapsen turvattomuudesta.

Lähes jokaisessa vastauksessa nousi esille lapsen itkuisuus. Lisäksi muutama vastaajaa mainitsi lapsen surullisuuden, jotka myös luokiteltiin itkuisuudeksi. Puolet vastaajista kuvasi lapsen itkua voimakkaaksi ja lohduttomaksi.

”Itku -> ei rauhoitu ja itku ei lopu.”

”Itkee hädissään.”

Suurin osa vastaajista mainitsi vetäytymisen turvattomuutta kokevan lapsen ominaisuudeksi. Vetäytyvään käytökseen luokiteltiin myös lapsen arkuus ja varovaisuus sekä se, ettei lapsi uskalla näyttää tunteitaan.

”Lapsi voi eristäytyä johonkin nurkkaan yksikseen.”

”Lapsi on ujo ja sisäänpäin kääntynyt; kulkee usein hieman pää painuksissa -> arka; ei puhu.”

”Ei lähesty aikuista.”

Lähes puolet vastaajista mainitsi turvan hakemisen turvattomuutta kokevan lapsen ominaisuudeksi. Vastaajien mukaan lapsi voi hakea turvaa esineestä tai aikuisesta. Vastauksissa korostui lapsen takertuminen yhteen aikuiseseen ja turvan hakeminen sylistä.

”Pitää olla joku lelu/tutti turvana. Jos osaa puhua, kysyee paljon esim. Missä joku aikuinen on? Hakeutuu vaan yhden aikuisen luo.”

”Hakeutuu paljon aikuisen syliin/aikuisen lähelle.”

Lähes puolet vastaajista mainitsi lapsen turvattomuuden ilmenevän ruokahaluttomuutena ja unettomuutena. Kolmessa vastauksessa uni- ja syömisongelmat mainittiin samassa yhteydessä, minkä vuoksi ne luokiteltiin saman pääkohdan alle. Yhden vastaajan mukaan turvattomuutta kokeva lapsi ei uskalla nukahtaa ja heräilee helposti. Ruokahaluttomuus ja unettomuus voivat yhden vastaajan mukaan ilmetä myös kotona.

Muutamassa vastauksessa nousi esille lapsen levottomuus. Vastaajien mukaan turvattomuutta kokeva lapsi on rauhaton, eikä kykene keskittymään toisten lasten kanssa leikkimiseen. Lisäksi yksi vastaaja mainitsi, että lapsen levottomuutta voi aiheuttaa huoli turvattomista kotioloista.

Muutamassa vastauksessa nostettiin esille päiväkotiin tulemiseen ja vanhempien ikävöimiseen liittyviä asioita. Vastaajien mukaan turvattomuutta kokeva lapsi ei halua tulla eikä jäädä päiväkotiin ja ikävöi tavallista enemmän vanhempiaan.

Muutamassa vastauksessa mainittiin haasteet suhteessa toisiin lapsiin. Turvattomuus voi ilmetä toisten lasten puremisena ja tönimisenä tai lapsi voi itse olla peiloissaan toisten lasten seurassa.

6.6 Yhteys itsetunnon kehitykseen

Kuudennessa kysymyksessä kysyttiin, miten lapsen turvallisuudentunteen tukeminen ja lapsen itsetunnon kehittyminen ovat varhaiskasvattajien mielestä yhteydessä toisiinsa. Kysymyksen tarkoituksena oli saada varhaiskasvattajat pohtimaan näiden

osa-alueiden välistä yhteyttä. Tähän kysymykseen vastasi kahdeksan yhdeksästä varhaiskasvattajasta.

Vastaajat löysivät yhteyksiä lapsen turvallisuudentunteen tukemisen ja itsetunnon kehittymisen välillä, kuten eräs vastaaja kiteytti, että ne ”kulkevat käsi kädessä”. Vastauksissa nousi esille, että itsetunnon tukeminen vahvistaa lapsen turvallisuudentunnetta ja turvallisuudentunne on edellytys itsetunnon kehittymiselle. Vastaa- jien mukaan turvallisuudentunnetta kokeva lapsi on utelias ja uskaltaa kokeilla uu- sia asioita, minkä myötä hänen itsetuntonsa kehittyy. Vastaajat mainitsivat, että tur- vallinen lapsi uskaltaa myös epäonnistua, mikä on itsetunnon kehittymisen kannalta tärkeää.

”Lapsen, joka tuntee olonsa turvalliseksi, on helpompi kehittää terve ja hyvä itsetunto. Kun lapsi kokee, että saa turvallisesti olla oma itsensä, hän on usein rohkeampi kokeilemaan kaikkea uutta ja valmiimpi oppimaan uu- sia asioita.”

”Turvallinen lapsi onnistuu paremmin kehittämään itsetuntoaan kuin tur- vaton (sulkeutunut) lapsi. Onnistumisien ja epäonnistumisien myötä itse- tunto kehittyy.”

Muutammat vastaajat mainitsivat myönteisen palautteen ja hyväksynnän tukevan lap- sen turvallisuudentunnetta sekä itsetuntoa ja omatoimisuutta. Erään vastaajan mu- kaan itsetuntoa nostavat lapsen kehuminen ja ihaileminen.

Muutammat vastaajat nostivat esille vuorovaikutukseen liittyviä asioita. Erään vas- taajan mukaan turvallinen kiintymyssuhde on edellytys sille, että lapsi kokee itsensä arvokkaaksi. Toinen vastaaja toi esille, että turvallisuudentunteen myötä lapsi luot- taa toisiin lapsiin ja aikuisiin sekä kykenee vuorovaikutukselliseen toimintaan hei- dän kanssaan. Erään vastaajan mukaan läheisyys, kosketus ja huomio ovat tärkeitä tekijöitä vuorovaikutuksessa, sillä ilman niitä lapsesta kasvaa arka ja epäluuloinen.

6.7 Turvallisuudentunteen tukemiseen käytettävissä oleva aika

Seitsemännessä kysymyksessä kysyttiin varhaiskasvattajien näkemystä siitä, miten he kokevat työssään olevan aikaa yksittäisen lapsen turvallisuudentunteen tukemiselle. Vastaukset jaoteltiin kolmeen osaan: vastauksiin, joissa korostui ajan puute, vastauksiin, joista löytyi sekä positiivisia että negatiivisia asioita ja vastauksiin, joiden mukaan aikaa yksittäisen lapsen turvallisuudentunteen tukemiselle on riittävästi.

Kolmessa vastauksessa korostui, että aikaa on liian vähän yksittäisen lapsen huomioimiseen. Vastaajien mukaan pienryhmissäkin voi olla liikaa lapsia yhtä aikuista kohden etenkin, jos ryhmän lastentarhanopettaja ei ole läsnä omien paperi- ja suunnittelutöiden vuoksi. Eräs vastaaja mainitsi, että erityisesti jos ryhmässä on ylivilkkaita tai itkuisia lapsia, jotka vaativat paljon huomioita, aika ei riitä kaikille lapsille.

”Yksittäisen lapsen huomioiminen tosi haastavaa, koska pienryhmässäkin voi olla 4-7 lasta päivän aikana ja usein myös kaksi lastenhoitajaa koko ryhmän kanssa.”

”Välillä on huono omatunto, kun ei aika riitä kaikille lapsille.”

”Aikaa saisi aina olla enemmän yhtä lasta kohden.”

Neljässä vastauksessa nousi esille, että toisaalta aikaa on riittävästi ja toisaalta ei. Vastaajien mukaan henkilökunnan sairastelu, vaativat lapset ja toimintakauden aloitus haastavat varhaiskasvattajien ajan käytön eikä lapsen yksilölliselle huomioimiselle ole riittävästi aikaa. Vastaajat mainitsivat myös, että päivittäisillä rutiineilla, toiminnan suunnittelulla ja vastuunjaolla saadaan lisää aikaa yksittäisen lapsen turvallisuudentunteen tukemiselle.

”Usein arki päiväkodissa on melko hetkistä ja kiireistä. Välillä tuntuu, että aika ei aina riitä jokaisen lapsen yksilöllisten tarpeiden huomiointiin/tukemiseen. Varsinkin syksyllä, kun useampi uusi lapsi aloittaa ryhmässä, tuntuu että sylejä saisi olla paljon enemmän. Kun ryhmän rutiinit ovat tulleet

lapsille tutummaksi ja myös lapset tutummaksi meille hoitajille, on helpompi myös keskittyä turvallisuuden tunteen tukemiseen niiden kohdalla, jotka tukea tarvitsevat.”

”Jos henk.kunta sairastaa paljon silloin saattaa olla vaikeampaa ellei sijaisia saada.”

”1-3 v. ryhmässä on paremmin aikaa, kun lapsia on yleensä n.12. ja etenkin jos lapset on jaettu fiksusti pienryhmiin. Myös järjestelykysymys.”

Kahdessa vastauksessa ei tuotu esille yksittäisen lapsen turvallisuudentunteen tukemista haastavia asioita. Toinen vastaaja mainitsi, että tällä hetkellä eli toimintakauden loppuvaiheessa aikaa on enemmän, sillä lapset ovat jo sopeutuneet päiväkotiarkeen. Lisäksi vastaaja mainitsi, että turvallisuudentunteen tukemisen kannalta on hyvä asia, että lapset aloittavat päivähoidon eri aikaan, sillä silloin kasvattajille ja lapsille jää enemmän aikaa rauhalliseen tutustumiseen. Toinen vastaaja toi esille, että pienten tuokioiden avulla lasten turvallisuudentunnetta voidaan tukea esimerkiksi positiivisen palautteen kautta.

6.8 Turvallisuudentunteen tukeminen toiminnan suunnittelussa

Kahdeksannessa kysymyksessä kysyttiin, miten turvallisuudentunteen tukeminen otetaan huomioon ryhmän toiminnan suunnittelussa. Kysymyksen painopiste oli tarkoitus olla toiminnan suunnittelussa, mutta suurin osa vastaajista mainitsi erilaisia tapoja, joilla tukea lapsen turvallisuudentunnetta käytännössä. Vastauksissa nousi esille samoja asioita kuin aiempien kysymysten kohdalla, joissa selvitettiin turvallisen suhteen luomista lapsen kanssa ja turvallisen ilmapiirin muodostamista. Kahdeksan yhdeksästä varhaiskasvattajasta vastasi kysymykseen.

Muutamassa vastauksessa aihetta oli käsitelty suunnittelutyön näkökulmasta. Eräs vastaaja mainitsi havainnoinnin tärkeyden. Toinen vastaaja toi esille, että varhaiskasvattajat suunnittelevat yhdessä lasten ikä- ja kehitystason mukaista toimintaa huomioiden samalla ympäristön turvallisuuden.

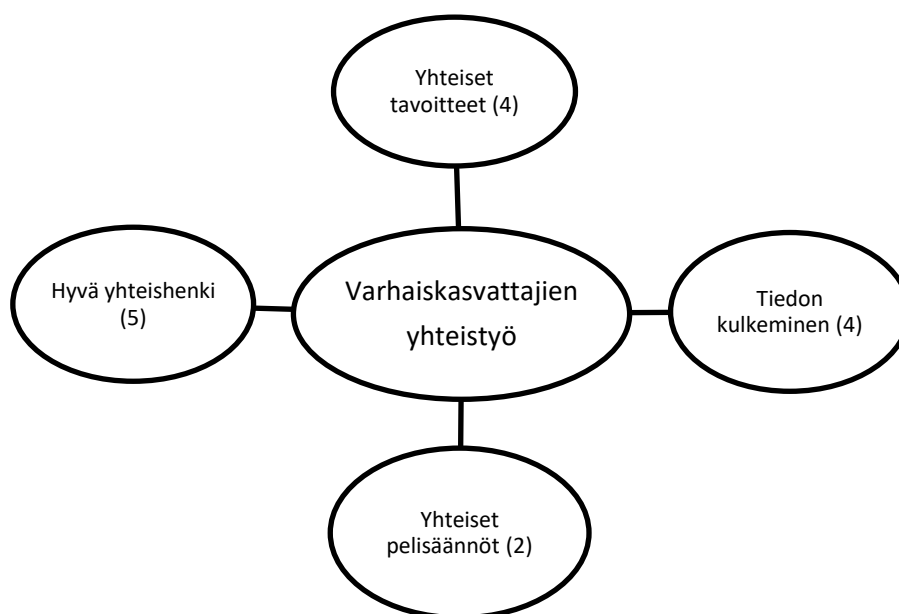
”Toiminta lähtee lapsesta ja hänen tarpeistaan.”

”Yhdessä mietitään esim. erilaisia teemoja, miten toteutetaan niitä lasten kanssa, miten osallistamme lapsia ja ettei ole liian ‘pelottavia’, vaan sopivia lapsen ikätasoa ja kehitystä nähden.”

Loput vastaajat luettelivat erilaisia turvallisuutta tukevia käytännön toimia. Vastajien mukaan rutiineilla, rauhallisella päivähoidon aloituksella, pienryhmätoiminnalla, läheisyydellä, lasten yksilöllisellä huomioimisella ja kasvattajien sensitiivisyydellä voidaan tukea lapsen turvallisuudentunnetta, minkä vuoksi ne tulisi huomioida toiminnan suunnittelussa.

6.9 Varhaiskasvattajien välisen yhteistyön merkitys

Yhdeksännessä kysymyksessä kysyttiin, mikä merkitys ryhmän varhaiskasvattajien välisellä yhteistyöllä on lasten turvallisuudentunteen kokemiselle. Kysymyksellä haluttiin selvittää aikuisten välisen vuorovaikutuksen merkitystä lasten kannalta. Vastaukset jaoteltiin neljään pääkohtaan (ks. kuvio 6).

Kuvio 6. Varhaiskasvattajien yhteistyö.

Vastaajien mukaan varhaiskasvattajien välisellä yhteistyöllä ja ilmapiirillä on suuri merkitys. Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että lapsen turvallisuudentunnetta tukevan, hyvän yhteistyön tunnusmerkki on varhaiskasvattajien välinen yhteishenki. Vastaajat kuvasivat, että hyvä yhteishenki syntyy kasvattajien sopuisuudesta. Erään vastaajan mukaan hyvää yhteistyötä kuvastaa rento ja iloinen ilmapiiri.

”Sopuisat kasvattajat luo hyvää ilmapiiriä koko ryhmään.”

”Lapset näkevät, että aikuiset puhaltavat samaan hiileen.”

Toiseksi eniten tuotiin esille varhaiskasvattajan yhteisiin tavoitteisiin ja tiedon kulkuun liittyviä asioita. Samoilla tavoitteilla tarkoitetaan varhaiskasvattajien yhteisiä pedagogisia päämääriä. Vastauksissa nousi esille, että yhteinen toiminnan suunnittelu on tärkeää. Samoihin tavoitteisiin liitettiin myös maininnat havainnoinnista ja arvioinnista.

Useampi vastaaja nosti esille, että tiedon kulkeminen varhaiskasvattajien välillä on merkityksellistä. Vastaajien mukaan lasten asioiden tulee olla kaikkien varhaiskasvattajien tiedossa.

”Kaikkien työntekijöiden tulee olla perillä kaikkien lasten asioista.”

”Varhaiskasvattajien välinen yhteistyö on tärkeää, että tieto kulkee lapsista aikuisten välillä ja lapsi saa tarvitsemansa tuen ja ohjauksen.”

Muutama vastaaja toi esille, että varhaiskasvattajien yhteiset pelisäännöt tukevat lapsen turvallisuudentunnetta. Yhteisillä pelisäännöillä tarkoitetaan päiväkodin käytännön järjestelyihin liittyviä asioita. Eräs vastaaja mainitsi, että riittävä henkilökunta on turvallisuutta tukevan yhteistyön edellytys.

6.10 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Kymmenennessä kysymyksessä kysyttiin, miten huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä voidaan varhaiskasvattajien mielestä tukea lapsen turvallisuudentunnetta. Vastaukset jaoteltiin viiteen pääkohtaan (ks. kuvio 7). Moni vastaaja mainitsi, että

turvallisuudentunnetta tukevaa, hyvää yhteistyötä leimaa avoin ja rehellinen keskustelu.

Kuvio 7. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

Suurin osa vastaajista toi esille tiedon jakamisen huoltajien ja varhaiskasvattajien välillä lapsen turvallisuudentunnetta tukevana tekijänä. Muutaman vastaajan mukaan tiedon jakamisen myötä lapsen ongelmiin voidaan puuttua yhdessä. Eräs vastaaja toi esille, että on merkityksellistä yhdistää vanhempien ja henkilökunnan tiedot lapsesta, sillä sitä kautta ymmärrys lapsesta kasvaa. Tiedon jakamiseen sisällytettiin myös yksittäiset maininnat liittyen ”ohjeiden” antamiseen vanhemmille sekä lapsen kehumiseen ja kannustamiseen lapsen kuullen.

”Vanhemmat ovat lastensa asiantuntijoita.”

”Huoltajat voivat kertoa jos lapsen mieltä painaa jokin asia ja varhaiskasvattajat ottavat sen huomioon päivän aikana: Lapselle tämä lisää turvallisuudentunnetta kun hän huomaa, että varhaiskasvattajat ja vanhemmat ovat samoilla linjoilla.”

”Käydään yhdessä läpi, mikäli kehityksessä/kasvatuksessa koetaan olevan joitain kompastuskiviä.”

”Huoltajat kertovat, että lapsen lempilaulu on 'Thahaa' ja sitä lauletaan pk:ssa. Lapsi ilahtuu ja alkaa hymyillä.”

Muutaman vastaajan mukaan lapsen turvallisuudentunnetta huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä voidaan tukea pehmeän laskun keinoin. Vastauksissa nousi esille päiväkotiin tutustuminen, kotikäynti sekä yhteisten sääntöjen sopiminen esimerkiksi tuonti- ja hakutilanteissa.

”Kotikäynti on todella tärkeä ja pehmeä lasku kun aloittaa --.”

Muutaman vastaajan mukaan luottamuksellinen suhde varhaiskasvattajien ja vanhempien välillä on tärkeää. Vastaajien mukaan lapsen turvallisuudentunnetta lisää se, että hän näkee varhaiskasvattajan ja vanhempiensa keskustelevan keskenään ja hyväksyvän toisensa ja kokee, että he ovat samoilla linjoilla. Eräs vastaaja kuvasi, että hyvää yhteistyötä leimaa empaattisuus, kannustus yhteistyöhön ja positiivisen palautteen antaminen.

Muutamassa vastauksessa painotettiin, että merkityksellisen yhteistyön myötä voidaan sopia yhteisistä tavoista kotona ja päiväkodissa. Vastaajien mukaan on tärkeää, että vanhempien kanssa sovitaan esimerkiksi pukeutumiseen, ruokailuun ja nukkumiseen liittyvistä asioista ja ne hoidetaan mahdollisuuksien mukaan samalla tavalla kuin kotona.

”Sama linja kotona ja hoidossa – Jos lapsella tutti ja tuttipullo kotona -> jatketaan samoin päiväkodissa.”

Eräs vastaaja mainitsi, että vanhempien suhtautumisella päiväkotiin on lapsen turvallisuudentunteen kannalta merkityksellistä. Hänen mukaansa vanhempien tulee puhua päiväkodista hyvään sävyyn lapsen kuullen.

6.11 Lapsen turvallisuudentunteen parantaminen ryhmässä

Viimeisessä kysymyksessä selvitettiin, miten lapsen turvallisuudentunnetta voisi parantaa ryhmässä. Kysymykseen vastasi kahdeksan yhdeksästä varhaiskasvattajasta. Vastaukset jaoteltiin tekijöihin, joihin varhaiskasvattajat voivat omalla toiminnallaan päiväkodin arjessa vaikuttaa sekä varhaiskasvatuksen puitteisiin, joista päätetään ylemmällä tasolla.

Useat vastaajat nostivat esille asioita liittyen varhaiskasvatuksen puitteisiin, joita kehittämällä lapsen turvallisuudentunnetta ryhmässä voitaisiin parantaa. Henkilöstömitoitus, epäasianmukaiset tilat, henkilökunnan kouluttamattomuus sekä lisääntyneet paperityöt aiheuttavat varhaiskasvattajien mukaan haasteita ja he toivovat niihin muutosta.

”Ryhmäkokoja ei todellakaan saisi enää kasvattaa, pikemminkin pienentää.”

”Kaikki hoitohenkilökunta olisi heti elokuun alussa töissä! (tällä hetkellä ei toimi!)”

”Tilat ovat liian pienet.”

”Koulutettu henkilökunta.”

”Meidät lastenhoitajat koulutettu lasta varten paperityöt toisarvoisia-> mennään liian kauas lapsista.”

Lähes kaikki vastaajat toivat esille erilaisia toimintatapoja, joiden avulla turvallisuudentunnetta ryhmässä voitaisiin parantaa. Vastaajat mainitsivat lasta kuuntelevan läsnäolon, havainnoinnin tehostamisen, lasten yksilöllisen huomioimisen, pienryhmä- ja lapsilähtöisen toiminnan lisäämisen, positiivisen palautteen antamisen, yhteisistä tavoista sopimisen, lisähuomion kiinnittämisen tuonti- ja hakutilanteisiin

sekä pehmeän laskun, johon sisältyvät omahoitajuus ja kotikäynnit. Lisäksi vastauksissa nousi esille leikkiympäristön muokkaaminen lapsiystävälliseksi.

”Lapsen aidon kuuntelemisen lisääminen.”

”Enemmän aikaa/mahdollisuuksia lasten yksilöllisempään huomioimiseen/osallistamiseen.”

”Toiminta voisi olla enemmän lapsilähtöistä.”

”Positiivista palautetta ei voi koskaan antaa liikaa!”

”Lapset ovat 0-3-vuotiaita ja aina ei tiedä mikä lasta painaa, jolloin aina olisi hyvä jos olisi enemmän aikaa tuonti- ja hakutilanteissa.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen päätutkimusongelmana oli, miten varhaiskasvattajat tukevat lasten turvallisuudentunnetta päiväkodissa. Alatutkimusongelmat olivat, miten varhaiskasvattajien mielestä luodaan turvallinen suhde lapsen kanssa sekä mitkä tekijät horjuttavat lapsen kokemaa turvallisuudentunnetta.

Vastaajat löysivät lukuisia keinoja tukea lasten turvallisuudentunnetta päiväkodissa. Useiden kysymysten kohdalla nousi esille rauhallisen päivähoiton aloituksen merkitys. Vastaajien mukaan kotikäynnit ja tutustumiskäynnit päiväkotiin ovat merkittäviä pienten lasten turvallisuudentunteen rakentumiselle. Rauhallinen aloitus mahdollistaa hyvän yhteistyön rakentamisen vanhempien kanssa. Lapsen turvallisuudentunnetta voidaan tukea kokonaisvaltaisesti yhteistyössä vanhempien kanssa. Yhteistyö mahdollistaa parhaan tiedonkulun lapsesta kodin ja päiväkodin välillä, minkä myötä myös mahdollisiin ongelmiin voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa. Yhteiset tavat kotona ja päiväkodissa ovat erityisen tärkeitä pienille lapsille. Vastaajien mukaan lapsen turvallisuudentunnetta voidaan tukea toimimalla perusrutiineissa samalla tavalla kuin kotona. Jos lapsi on esimerkiksi tottunut käyttämään kotona tuttua nukkuessaan, se voi tuoda turvaa myös päiväkodissa. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on hyvä käydä läpi, miten lapsen kanssa on totuttu toimimaan kotona.

Kasvattajien välisellä yhteistyöllä voidaan vastaajien mukaan tukea lapsen turvallisuudentunnetta monin eri tavoin, ja vastauksissa korostui erityisesti sopuisuus. Vastausten pohjalta voidaan todeta, että yhteiset tavoitteet ja pelisäännöt luovat kasvattajien välistä sopuisuutta. Päiväkodissa työntekijöiden välinen ilmapiiri ja tiimityön laatu heijastuvat suoraan lapsiin.

Varhaiskasvattajat toivat tutkimuksessa esille lasten turvallisuudentunteen kannalta hyväksi havaittuja toimintamalleja. Päiväkodeissa olisi hyvä toteuttaa pienryhmätoimintaa, koska se mahdollistaa jokaiseen lapseen keskittymisen ja hyvän ilmapiirin ylläpitämisen. Pienryhmätoiminta auttaa kasvattajaa pitämään tilanteen rauhallisena ja lapsi saa tarvitsemansa huomion ja tuen.

Vastaajat löysivät monia asioita, jotka auttavat luomaan turvallisen suhteen lapsen kanssa. Varhaiskasvattajien mainitsemia tekijöitä käsiteltiin myös tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä. Varhaiskasvattajien vastauksia yhdisti vuorovaikutuksen korostuminen. Vastausten pohjalta voidaan todeta, että kasvattajan sensitiivisellä vuorovaikutuksella on suuri merkitys lapsen turvallisuudentunteelle. Kasvattajan herkkyys lapsen tarpeille ja tunnetiloille on edellytys sille, että lapsi kokee tulevansa nähdyksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Läheisyys on tärkeä osa sensitiivisistä vuorovaikutusta ja se vaatii kasvattajalta sekä herkkyyttä että havainnointikykyä vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvattajien on kiinnitettävä huomiota myös lapsen tunteiden ilmaisemisen tukemiseen, sillä pieni lapsi ei kykene säätelemään tunteitaan omin avuin. Borban (1986) mukaan turvallisuudentunteen pohja on siinä, että lapsen ei tarvitse pelätä hyväksynnän menettämistä, vaikka hän käyttäytyisikin hankalasti ja näyttäisi negatiivisia tunteita. Vastaukset muistuttivat myös siitä, että lapsi tarvitsee rakkautta sekä selkeitä ja johdonmukaisia rajoja, mitä Borbakin mallissaan painotti.

Suurin osa vastaajista kuvasi, että turvallisuudentunnetta kokeva lapsi uskaltaa olla oma itsenä ja on turvallisesti kiintynyt aikuisiin. Bowlbyn (1907–1990) kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi kiintyy hänen tarpeitaan vastaavan hoivan antaviin aikuisiin. Myös vastaajat nostivat esille luotettavan ja lapsen tarpeisiin vastaavan kasvattajan merkityksen. Lapsen ja huoltajan sekä lapsen ja varhaiskasvattajan välisen kiintymyssuhteen samankaltaisuudella on vaikutusta lapsen turvallisuudentunteelle, vaikka se ei vastauksissa erikseen ilmennytkään. Lasta saattaa esimerkiksi hämmentää, jos hän on tottunut saamaan kotona nopean vastauksen aloitteisiinsa ja päiväkodissa avun saaminen kestää kauemmin.

Varhaiskasvattajat löysivät moninaisia tekijöitä, jotka horjuttavat lapsen turvallisuudentunnetta. Osaan tekijöistä kasvattajat voivat vaikuttaa suoraan ja osaan eivät. Varhaiskasvattajat voivat esimerkiksi vaikuttaa omaan asenteeseensa, keskittyä olemaan läsnä sekä panostaa tiimityöhön. Varhaiskasvatuksessa on kuitenkin pulaa resursseista, mikä näkyy suurina ryhmäkokoina ja varhaiskasvattajien uupumuksena, ja se heijastuu väistämättä lapsen turvallisuudentunteen kokemiseen. Vastauksissa oli näkyvissä tyytymättömyyttä varhaiskasvatuksen tilanteeseen, mikä

vaikuttaa vastaajien mukaan menevän huonompaan suuntaan. Resurssipula vaarantaa lapsen yksilöllisen huomioon. Nykytilanteessa korostuu käytettävissä olevien resurssien tarkoituksenmukainen kohdentaminen lapsen turvallisuudentunteen parhaaksi.

Vastauksista oli löydettävissä Borban (1986) mallissa esiintyviä tekijöitä. Borban mallissa turvallisuudentunne on edellytys liittymisen ja yhteenkuuluvuuden sekä pätevyyden tunteelle. Vastaajien mukaan turvallisiksi olonsa kokeva lapsi on aktiivinen, uskaltaa kokeilla uusia asioita, toimia ryhmässä ja myös epäonnistua. Borban mallin mukaan ilmapiiri vaikuttaa lapsen toimimiseen ryhmässä. Myös vastauksissa ilmapiiri nousi esille monessa kohdassa. Vastaajien esille nostamat merkit lapsen turvattomuudesta sopivat myös Borban malliin. Useat vastaajat kuvailivat turvattomuutta kokevaa lasta vetäytyväksi. Turvattomuutta kokeva lapsi vetäytyy vuorovaikutuksesta, millä on negatiivinen vaikutus lapsen itsetunnon kehittymiseen.

Oli yllättävää, miten monia eri näkökulmia varhaiskasvattajat löysivät aiheeseen. Vastaukset havainnollistivat, miten turvallisuudentunteen muodostumisen osatekijät ovat jatkuvassa yhteydessä toisiinsa. Esimerkiksi pienryhmätoiminta mahdollistaa rauhallisen ilmapiirin, jossa kasvattajalla on aikaa tukea lasta, minkä seurauksena lapsi uskaltautuu kokeilemaan uusia asioita ja saa onnistumisen kokemuksia. Tutkimus käsitteli subjektiivista turvallisuutta eli turvallisuudentunnetta, mutta vastauksissa näkyivät selvästi myös turvallisuuden objektiiviset tekijät, kuten lapsiryhmäkoot, henkilökunnan riittävyys ja hoitajien pätevyys.

8 POHDINTA

Aihe valikoitui kiinnostuksesta lasten turvallisuudentunteen tukemista kohtaan. Turvallisuudentunne nousi aiheeksi Borban mallista, joka käsittelee itsetunnon tukemista. Aihe on merkittävä, koska turvallisuudentunne on pohja lapsen kasvuille ja kehitykselle ja sen tukemisen tärkeys korostuu lapsen varhaisina ikävuosina. Aihetta on sivuttu aikaisemmissa tutkimuksissa, mutta täysin samasta näkökulmasta aihetta ei ole tutkittu.

Tutkimuslupa opinnäytetyön tekemiseen saatiin melko nopeasti. Kyselylomakkeet toimitettiin henkilökohtaisesti viiteen päiväkotiin 21 varhaiskasvattajalle. Vastauksia palautui ainoastaan kaksi kappaletta, joten haimme uuden tutkimusluvan viedä lisää kyselylomakkeita päiväkoteihin. Uuden tutkimusluvan jälkeen veimme 14 kyselylomaketta viiteen uuteen päiväkotiin, ja vastauksia palautui seitsemän kappaletta. Ensimmäinen vientikerta osui loppukevääseen, mikä on päiväkodeissa kiireistä aikaa, joten ajankohta oli hieman huono. Useat varhaiskasvattajat antoivat palautetta, että heillä ei ole aikaa vastata kyselylomakkeisiin. Uusi erä kyselylomakkeita vietiin kesäkuussa, mikä oli huomattavasti parempi ajankohta. Haasteet vastauksien saamisessa viivästytti tutkimuksen aikataulua.

Kyselylomakkeet olivat melko onnistuneita, sillä aihetta tarkasteltiin niissä useista eri näkökulmista. Osa kysymyksistä tuntui kuitenkin menevän hieman päällekkäin, sillä varhaiskasvattajien vastauksissa nousi monessa kohtaa esille samoja asioita. Kysymyksiä olisi voinut jäsentää tarkemmin tai yhdistää toisiinsa. Avoimet kysymykset olivat toimivia aiheen kannalta, koska tutkimuksessa haluttiin selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä mahdollisimman laajasti ilman ennalta määrättyjä vastausvaihtoehtoja. Avoimet kysymykset mahdollistivat uusien näkökulmien ilmenemisen.

Tutkimusaineisto oli riittävän laaja vastaamaan tutkimusongelmiin. Useat varhaiskasvattajat vastasivat todella monipuolisesti huomioiden erilaiset näkökulmat. Vastauksissa korostuivat samankaltaiset asiat, minkä vuoksi on syytä olettaa, ettei laajempi tutkimusaineisto olisi välttämättä tuonut uusia näkökulmia aiheeseen.

Tutkimusprosessi oli kokonaisuudessaan hyvin opettavainen ja avartava. Tutkimuksen tekemisen myötä oma tietämys aiheesta syventyi, ja tutkimus sai varhaiskasvattajat pohtimaan lasten turvallisuudentunteen tukemista. Toivon mukaan tutkimus herätti ajatuksia myös päiväkotiyhteisöissä. Turvallisuudentunteen tukemisen vaikutuksista ja tärkeydestä olisi merkittävää keskustella ja aihetta tulisi pitää esillä, jotta siihen kiinnitetään huomiota päiväkotiarjessa. Aihetta täytyy pitää esillä, jotta myös ylemmät tahot ovat tietoisia asian tärkeydestä päättäessään esimerkiksi varhaiskasvatukseen suuntaamistaan resursseista.

Opinnäytetyön tekeminen synnytti ideoita jatkotutkimuksia ajatellen. Jatkossa voisi tutkia esimerkiksi lapsiryhmäkokojen suurentamisen vaikutuksia lapsen turvallisuuden tunteelle. Aiheesta voisi rajata myös tietyn osa-alueen, esimerkiksi omahoitajuuden, jonka vaikutuksia lapsen turvallisuudentunteelle voisi tarkastella. Aiheesta voisi tehdä myös havainnointitutkimuksen, jossa tarkastellaan lapsen ja kasvattajan toimintaa päiväkodissa ja arvioidaan, miten toiminta vaikuttaa lapsen turvallisuudentunteeseen.

LÄHTEET

Aho, S. 1996. Lapsen minäkäsitys ja itsetunto. Helsinki. Oy Edita Ab.

Brooker, L. 2009. 'Just like having a best friend' – how babies and toddlers construct relationships with their key workers in nurseries. 98-108. Teoksessa Learning together in the early years. Exploring Relational Pedagogy. Toim. Papatheodorou, T. & Moyles, J. Oxon. Routledge.

Hännikäinen, M. 2006. Yhteenkuuluvuuden tunne ja oppijoiden yhteisöksi kehittyminen. Teoksessa Kasvatusvuorovaikutus, 126–146. Toim. Rasku-Puttonen, H. Tampere. Vastapaino.

Ikonen, M. 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajina. Teoksessa Kasvatusvuorovaikutus, 149–165. Toim. Rasku-Puttonen, H. Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy.

Järvinen, M, Laine, A & Hellman-Suominen, K. 2011. Lapsi ja lapsuus. Teoksessa Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Toim. Järvinen, M, Laine, A & Hellman-Suominen, K. Hämeenlinna. Kariston Kirjapaino Oy.

Kalliala, M. 2009. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Gaudeamus. Yliopistopaino. Helsinki.

Kanninen, K., Sigfrids, A. & Backman, A. 2009. MED BARNÄÖGON Egenvår-darmodellen – ett verktyg till en trygg och trivsamt dagvård. Viitattu 14.10.2017. http://www.fskompetenscentret.fi/Site/Data/2067/Files/FSKC%20RAP-PORT%204_2009%20Med%20barnaogon%206_8_2009.pdf

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä. PS-kustannus.

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Viitattu 6.9.2017. http://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Hyvä itsetunto. Juva. WS Bookwell Oy.

Kiesiläinen, L. 2001. Vuorovaikutus ammattina. Teoksessa Pienet päivähoidossa, 254-270. Toim. Helenius, A. Karila, K. Munter, H. Mäntynen, P. Siren-Tiusanen, H. Juva. WS Bookwell Oy.

Kinos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta, 1-57. Toim. Hujala, E. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, 68–84. Toim. Aaltola, J. & Valli, R. Jyväskylä. PS-kustannus.

L 16.3.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilta. Viitattu 21.8.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>

L272/2005. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksesta. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilta. Viitattu 24.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>

L 580/2015. Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilta. Viitattu 21.8.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150580>

Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä. PS-kustannus.

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Neitola, M. 2013. Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisöissä. Teoksessa Pienten piirissä, Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille, 99–140. Toim. Marjanen, P, Marttila, M & Varsa, M. Jyväskylä. PS-kustannus. Bookwell Oy.

Opas, M. 2013. Yhteisöllinen kasvattajatiimi. Teoksessa Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille, 141–164. Toim. Marjanen, P, Marttila, M, Varsa, M. Jyväskylä. PS-kustannus.

Opetushallitus. Varhaiskasvatus. Viitattu 6.9.2017. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/lainsaadanto/varhaiskasvatus

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö. Viitattu 6.9.2017. <http://minedu.fi/varhaiskasvatuslait>

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki. Finn Lectura.

Saaranen-Kauppinen, A, Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV- Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 16.2.2017. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

Salminen, E. & Tynninen, K. 2011. Omahoitajana päiväkodissa - omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Pedatieta Oy.

Salo, S. 2012. Emotionaalisen saatavillaolon lisääminen päivähoidossa. 91–102. Teoksessa Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Toim. Kanninen, K. & Sigfrids, A. Jyväskylä. PS-kustannus.

Siren-Tiusanen, H. 2001. Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa Pienet päivähoitossa, 15–34. Toim. Helenius, A. Karila, K. Munter, H. Mäntynen, P. Siren-Tiusanen, H. Juva. WS Bookwell Oy.

Sinkkonen, J. 2012. Lapsen puolesta. EU. Wsoy.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki. WSOY.

SuomiSanakirja. 2017. Näkemys. Viitattu 24.2.2017 <http://www.suomisana-kirja.fi/nakemys>

Talentia ry. 2013. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Viitattu 6.2.2017 http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 6.2.2017. <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Valli, R. 2007. Kyselylomaketutkimus. 102–124. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. Aaltola, J. & Valli, R. Jyväskylä. PS-kustannus.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

LIITE 1. Kyselylomake 0-3 –vuotiaiden lasten ryhmien varhaiskasvattajille

Arvoisa vastaaja,

Kysely koostuu avoimista kysymyksistä. Pyydämme Teitä vastaamaan kysymyksiin omaa lapsiryhmääänne ajatellen.

1. Mitä lapsen turvallisuuden tunteella mielestäsi tarkoitetaan?

2. Miten lapsen kanssa luodaan mielestäsi turvallinen suhde?

3. Mitkä tekijät luovat mielestäsi turvallista ilmapiiriä päiväkodissa?

4. Mitkä asiat ovat mielestäsi erityisiä riskitekijöitä lapsen turvallisuuden tunteen kokemiselle?

5. Miten lapsesta näkee, että hän kokee olonsa turvattomaksi?

6. Miten lapsen turvallisuuden tunteen tukeminen ja lapsen itsetunnon kehittyminen ovat mielestäsi yhteydessä toisiinsa?

7. Miten koet työssäsi olevan aikaa yksittäisen lapsen turvallisuuden tunteen tukemiselle?

8. Miten turvallisuuden tunteen tukeminen otetaan huomioon ryhmänne toiminnan suunnittelussa?

9. Mikä merkitys ryhmän varhaiskasvattajien välisellä yhteistyöllä on lasten turvallisuuden tunteen kokemiselle?

10. Miten huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä voidaan mielestäsi tukea lapsen turvallisuudentunnetta?

11. Miten lapsen turvallisuudentunnetta ryhmässänne voisi parantaa?

KIITOS VASTAUKSISTANNE!

LIITE 2. Saatekirje

Hyvä varhaiskasvattaja,

Teemme opinnäytetyötä lasten turvallisuuden tunteen tukemisesta päiväkodissa. Tarkoituksena on kartoittaa varhaiskasvattajien näkemyksiä aiheesta. Pyydämme Teitä vastaamaan huolellisesti jokaiseen kysymykseen omaa lapsiryhmääne ajatellen. Kyselylomake sisältää 11 avointa kysymystä.

Kyselyyn vastataan nimettömästi. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, ja kyselylomakkeet tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua. Täytetyt kyselylomakkeet lähetetään postitse valmiiksi annetuissa palautuskuorissa 15.5.2017 mennessä.

Kiitos jo etukäteen vastauksistanne!

Ystävällisin terveisin,

Eeva Veteläinen ja Annukka Honkola

Sosionomiopiskelijat

VAMK

LIITE 3. Muistutuskirje.

Hyvä päiväkodinjohtaja,

teemme opinnäytetyötä 0-3 -vuotiaiden lasten turvallisuuden tunteen tukemisesta päiväkodissa. Olemme tuoneet henkilökohtaisesti kyselylomakkeet palautuskuorineen päiväkotinne 0-3 -vuotiaiden lasten ryhmien varhaiskasvattajille. Pyydämme teitä ystävällisesti muistuttamaan varhaiskasvattajia vastaamaan kyselylomakkeeseen 15.5.2017 mennessä.

Kiitos tutkimukseen osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin,

Eeva Veteläinen ja Annukka Honkola

Sosionomiopiskelijat

VAMK